

Luceafărul

SALA
LECTURII

JTI

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **39** (577)

Miercuri, 6 noiembrie, 2002

DI E. Simion nu se rușinează să afirme că Marin Preda ar fi fost un caracter inflexibil, „structural împotriva dictaturii de stânga“. Oare? Vom trece peste binecunoscuta-i prestație în slujba ideologiei comuniste, turnată în scrieri precum **Ana Roșculeț**, **Ferestre întunecate**, **Friguri** și, nu în ultimul rând, în **Desfășurarea**, operă clasicizată a „realismului socialist“, distinsă cu Premiul de Stat, ecranizată și introdusă masiv în manualele școlare, veritabil pandant al lui Mitrea Cocor.

gheorghe grigorecu

opinii

alexandru
george

Este un document emoționant și pătrunzător, datorat unui nedespărțit prieten, care surprinde esențialul din existența și firea acestui spirit fantast, care s-a jucat cu viața, cu moartea, cu dragostea, cu arta, constituind una dintre figurile excepționale ale literaturii, indiferent de caracterul restrâns și atât de fragmentat al scrierilor sale. La trecerea atâtor decenii, autorul *Ferestrelor zidite* nu se despărțise de prietenul său...

pag. 3

la limită

Despre
infantilism

caius traian dragomir

nocturne

Concursuri...
de împrejurări

stelian tăbăraș

pag 2

horia gârbea:

“Ca un glob de aur...”

De Sfântul Dumitru am fost la Bolintin Vale, unde o biserică a fost ridicată exact peste groapa lui Dimitrie Bolintineanu, poetul-ministru ce a murit sărac acum fix 130 de ani. În ziua de azi, poeții au rămas săraci, miniștrii nu. Iar poeții-miniștri mor în bogăție dar... tot mor. Nici o grijă!

Sărbătoarea literară anuală de la Bolintin, ajunsă la a 24-a ediție, capătă importanță mai ales prin concursul de literatură care se desfășoară cu acest prilej și la care am avut plăcerea să fac parte din juriul care a premiat câțiva prozatori și o eseistă dar, mai ales, cinci tineri poeți cu

vizor

total remarcabili. revista "Sud", condusă de Constantin Carbarău, inițiatorul și sufletul manifestării, a scos și un elegant "Caiet" cuprinzând și creațiile premiate. Astfel, Teodor Dună (bucureștean, student la Litere, marele premiu), Sorin Tacke (student din Pitești, premiul I la poezie), Ioan Cristian, Marin Dumitru și Alin Zaharia se pot bucura de o recunoaștere mai largă, pe măsura îndrăzneției lor. Întrucât, deși pe-alocuri se mai scrie pașoptist, ei sunt dimpotrivă, cu violență chiar, niște poeți ai secolului al XXI-lea.

Am primit, cu acest prilej, o mulțime de cărți de poezie și una de proză, recent

apărute, de la autorii participanți. Lipsa de spațiu mă limitează la o simplă consemnare a volumelor lui Rodian Drăgoi – **Fotografia absenței mele**, Bogdan I. Pascu, poate cel mai abil autor de haiku din sudul țării, **Pe același val, Povara nesomnului**, dar și ale lui Liviu Nanu, Alexandra Firiță și Alexandra Man.

Revenind la concursul inițiat de revista "Sud" a excelentului domn Carbarău, cu sprijinul autorităților culturale din Giurgiu și Primăriei Bolintin și dotat cu premii deosebite de substanțiale, este de remarcat că asemenea competiții au loc prin entuziasmul unor publicații mai puțin răspândite și în localități mici, spre onoarea suplimentară a organizatorilor. Dar stărnind și întrebarea de ce marile reviste literare dau premii (uneori) consacraților și nu organizează un mare concurs național pentru debutanți, cu limită de vârstă, bine mediatizat, care ar strânge mai multe manuscrise și mai valoroase. Dacă la Premiul "Bolintineanu" s-au înscris câteva zeci de aspiranți (!), dintre care cinci cu valoare certă, ce s-ar putea recolta la o selecție națională. Altfel, se va păstra situația de acum în care debutează cine vrea, pe bani proprii, la edituri obscure. Context în care debutul în volum, chiar valoros, pierdut între zeci de volume de pensionari, nu mai înseamnă o consacrare.

stelian tăbăraș

Concursuri...
de împrejurări

„Insomniile -
schimbul de noapte al Rațiunii”

Pe vremea concursului cu public al TVR "Cel mai bun continuă" circula deja în folclorul intern al Televiziunii butada: Mai aveți o întrebare, că eu mai am câteva răspunsuri? Nu era departe gluma de procedeu folosit de un moderator din acea vreme (decedat între timp "la post" în Paris, după revoluție) ce consta în a-și trimite de la cutia poștală din colț zeci de scrisori cu "mulțumiri pentru emisiune" și dorințe de a afla cât mai multe date despre biografia "geniului Carpaților". El, fie-i cenușa ușoară, avea numeroase "răspunsuri".

Ne uităm, în zilele noastre, și ne facem - unii, cruce, alții, secere și ciocane -, minunându-ne cum de mai sunt de luat în serios "condiții pentru participarea la premiul... de 1 milion, pentru fidelitate", răspunsuri la întrebări precum "Câți pitici erau în filmul din care vă prezentăm o secvență"? (evident, era un cadru cu cei șapte pitici cântând în jurul mesei cu Albă ca Zăpada), "Câți mușchetari erau camarazii lui d'Artagnan" (cadru în imagine cu cei trei mușchetari plus d'Artagnan), "Câte laturi are construcția Pentagonului" (și pentru ca prostia să fie și stampilată ni se arată filmată din elicopter clădirea perfect geometrică). Evident, acestea sunt capcane pentru un joc de noroc neautorizat, având ca beneficiari Televiziunea și Romtelecomul. Adică, n-aveți decât să vă păcăliți, fraierilor, crezând că asta duce la câștig. Nu, asta e o momeală să folosiți telefonul cu impulsuri scump plătite la acest număr, Telecomul va câștiga enorm și va plăti dintr-o firimitură și milionul ce va rezulta din tragerea la sorți (nevăzută, neștiută). Pe urmă își va lua și Televiziunea partea.

Ni se va răspunde: "Ei și, îi obligăm noi să sune?" Dar imaginați-vă că de această "dificultate" a întrebărilor decurge, în mintea condu-

cătorilor celor două instituții, calificativul ce ni-dă nouă, "papagalilor", pentru inteligență și bagaj de cultură generală. Că un elev de-a doua își va părăsi lecția de aritmetică și va fugi la telefon, zicându-și în gând: "Dă-le încolo de lecții, mai important e milionul. Ce proști sunt adulții că nu știu nici măcar atâta!" O dată făcut apelul telefonic, "șmecherul" de la celălalt capăt al firului nu-l va slăbi ușor: "Ești sigur?" "Cum de ai aflat?" "De unde știi?" "Câți ani ai?" etc. etc. Și impulsurile curg, curg! Nefiind singulare, aceste procedee ilegale se înmulțesc pe zi ce trece, l' tot felul de emisiuni, "premiile" constau uneori în câte o carte (nevandabilă), "oferită de editura X", sau o casetă a vreunei formații "muzicale", căreia, doar pomenindu-i numele, i se face reclamă mascată ("nevinovată" corupție) și, eventual, încă o bifare în topuri.

nocturne

În numele unei legi ce permite cetățenilor accesul liber la informații, cerem să fie făcute publice sumele fabuloase câștigate de radiouri, televiziuni și Poșta Română (aici e o bubă și mai mare!), înainte de a interzice aceste procedee ce țin de escrocherie (Alba-Neagra e un mizilic pe lângă aceste "afaceri!")

Dar, pesimist și neîncrezător în îndreptarea "cu binișorul", "cu opinia", "cu jena", regret în primul rând că în zilele noastre a fost discreditată până și anecdota cu examenul de literatură română la școala de miliție (unde nu "pica" nimeni). Elevii-milițieni sar pe candidații ieșiți de la examen: "Ce-ai făcut?" "Am picat!" "Imposibil! Ce naiba te-a întrebat?" "M-a întrebat în ce copac și-a făcut cuib pupăza din tei?" "Și tu nu i-ai răspuns, în tei?" "Păi cum așa, ca să-mi zică el "de fund să mă iei"?

Director:

Marius Tupan

Colectivul de editare:

Marinela Țepuș (redactor)

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Simona Galațchi (corectură)

Redactori asociați:

Horia Gârbea (teatru); Daniel Nicolescu (arte); Ioan Es Pop (poezie); Stelian Tăbăraș (proză); Radu Voinescu (critică)

Revista „Lucașfărul“ este editată de Fundația Lucașfărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1, telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele

RODIPET și la oficiile poștale din țară.

Revista noastră este înscrisă

în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

...ână la urmă ar trebui să observăm că faptul cel mai important al umanului, elementul esențial, definitoriu pentru comportament, constă în relația omului cu răul. Tot restul este, mai mult sau mai puțin, simplu balast existențial. A face răul - a putea face răul, a ține la demnitatea răului - este o realitate, o caracteristică, o circumstanță localizabilă într-un referențial cu două coordonate majore: a avea sau a nu avea putere și a înțelege sau nu înțelege lumea. De o parte deci, pe o dimensiune, forța fizică; pe o altă dimensiune - toleranța (sau intoleranța). Puritatea la începutul vieții înseamnă credință: copilul crede în ceea ce i se oferă, în ceea ce îl atrage, în ceea ce îl luminează și îi îmbește - de ce? Pentru că el însuși nu menință lumea prin puterea sa încă semnificativă; ca atare, lumea îi permite

Marius Traian Dragomir

Despre infantilism

...că (din nenorocire nu în toate cazurile) să urmeze o vreme inocența și iluziile. Copilăriei îi succede, în viață, o vârstă a maturii în care cunoașterea susține această stare fără a se fi transformat, încă, în înțelegere și, deci, în toleranță. Vom lăsa la o parte reflecția sau analiza asupra a ceea ce se înțelege după acest al doilea moment al creșterii și descreșterii omenești - să preferăm însă în cadrul primar despre care a fost vorba: copilăria și condiția copilăriei, sau infantilismul și maturitatea. De o parte, deci, lirica, sau comedia, sau fantezia, sau exuberanța, de cealaltă parte, tragedia, sau epica, sau istoria - dacă este vorba să ne raportăm la literatură. Față în față stau, astfel, capacitatea de a trăi răul propriu-zis, răul vădit, deci ireversibil și chiar acest rău.

În literatura lumii balansul dintre infantilism și maturitate este continuu: Hesiod, Homer, Sofocle sunt ființe (și autori) inconștient de maturi. Homer practică un subtil și elegant balans între maturitate și infantilism. Aristofan expune lumii o mască infantilă, sub care se ascunde răsul sarcastic și crud al maturității. La fel se întâmplă cu mulți dintre scriitorii latini. Euripide, adoptând ținuta adultă, nu a reușit niciodată să controleze complet o delicată atracție infantilă; dintre romani același lucru îl marchează și pe Seneca. Literatura pre-renașterii este prevalent adultă - Renașterea are o puternică dimensiune infantilă. Rabelais, în această privință, este perfect ilustrativ. Amintim ca nota însă că nici François Villon nu este, ca personalitate, altceva decât o fire copilărească. Cel care s-a jucat cel mai amuzant, mai fastuos, mai divin, cu maturitatea și copilăria, asociindu-le, disociindu-le, deconstruindu-le, a fost, neîndoind, Shakespeare. Secolele al XVIII-lea și al XIX-lea au alcătuit o perioadă a dominației spiritului matur. Voltaire și Rousseau, Diderot, Dantebriand, Hugo, Balzac, Dickens,

Stendhal, Zola nu au fost, câtuși de puțin copii, așa cum - paradoxal - nu au fost amprentați de infantilism nici Dumas (nici unul dintre cei doi Dumas) ori Twain. Ultimii au transferat copilăriei principiul de răspundere și voința dreaptă, specific adulte. De ce? Pentru că în aceste două secole omul și lumea devin puternici - prin raționalitate, prin revoluții, prin presiunea ideilor umaniste și revoluționare; puternici fiind sunt și primejdioși (ghilotina și campaniile napoleoniene stau mărturie în acest sens).

Secolul al XX-lea este unul al victoriei statutului infantil al personalității - în termeni psihanalitici sau tranzaționaliști am avea de vorbit despre dominanța idului sau prevalența eului infantil. Existențialismul furnizează o literatură adolescentină, în care o excesivă alură matură nu este altceva decât disimulare a fragilității infantile. În disjunția infantil-adult nu este vorba de o ierarhizare a calității estetice, morale, culturale, comediile shakespeariene

nu sunt inferioare tragediilor. *Electra* nu stă în cumpănă cu *Norii* și așa mai departe. Sub raportul relației cu percepția răului, însă, *Jocul cu mărgelile de sticlă* este, pur și simplu, joc. Dincolo de existențialism, literatura secolului al XX-lea abundă de un infantilism deschis - în cărțile și în celelalte texte ale acestei vremi - pletele fetelor cresc debordând din morminte, cântărețele chele își anunță prezența și nu apar, Abadona o plimbă pe Margareta peste o lume de visuri extravagante; Sartoris, Stevens Gavin sau Gatsby își exprimă imaginația și creativitatea intens emoționale.

M-am întrebat ce semnificație are această literatură, nu rareori genială și fascinantă, a unui secol inundat de infantilism. Răspunsul mi se pare clar: în această perioadă, în această sută de ani, omul, ca persoană, ca individ, a fost adus la condiția unei avansate slăbiciuni, a unei marcate neputințe.

Resuscitarea culturii

Marius Tupan

La Cămpina, unde se crede că ar fi cele mai multe zile însorite într-un an față de alte zone ale țării (așa se explică și puzderia de vile!), aversele de apeluri și strigăte întru salvarea culturii s-au auzit cu prilejul Galelor APLER. Tonul (care n-a stimulat toane, ci numai discursuri tranșante!) l-a dat Călin Vlase, directorul Editurii „Paralela 45”, care a dezvăluit tot felul de practici neortodoxe într-un domeniu atât de urgent în vremurile noastre: cel artistic. Nu au lipsit nominalizările, nu a fost uitat procentul din PIB alocat domeniului spiritual, care-i mizerabil (punct de vedere susținut cu aplomb și de Nicolae Breban), iar pentru subiectul ce viza distribuirea subvențiilor a existat un adevărat rechizitoriu. Decisiv a punctat la acest paragraf Dan Cristea, sugerând că ar fi vorba de o corupție, atât de prezentă azi în toate domeniile noastre sociale. Tot directorul editurii „Cartea Românească” a făcut o propunere interesantă, însoțită de mai toți participanții la întâlnirea respectivă: banii alocați pentru achizițiile de carte să fie mai consistenti decât aceia distribuiți pentru subvenții. Inspirat în discursul său, Dan Cristea a admis că e nevoie de o lege a supraviețuirii culturii, altfel riscăm să ne întoarcem la barbarie. În consonanță cu el au fost poeziile George Vulturescu și Cassian Maria Spiridon. „Strigătele de aici, confirmă autorul din Satu Mare, sunt și ale noastre, care nu mai credem în proiecte, ci numai în finalizări. Cătorii, în mare penurie pecuniară, nu mai pot cumpăra reviste, astfel că sunt nevoiți să le consulte la bibliotecă. Iar acolo, pauză: ei bine, toate abonamentele de acest fel au fost eliminate”. Îi anunțăm atât pe Vulturescu, cât și pe Cassian Maria Spiridon, cel care se asocia cu sătmăreanul, că și cele destinate străinătății au fost mazilite de Ministerul Informațiilor, irosind banii propagandei românești pe fleacuri: așa, să nu mai știe nimeni din afara granițelor țării ce fel de literatură se mai scrie în România! Și, în aceste circumstanțe, ne mai întrebăm de ce suntem ignorați și netraduși, de ce n-am reușit să obținem măcar un singur Premiul Nobel pentru literatură. Se înțelege, firește, că răul e în România, nu la Roma sau la Paris. Dar să revenim. C.M. Spiridon exprima o idee, pe care am lansat-o și noi cu vreun an în urmă: a ajuta în jur de o sută de reviste înseamnă să nu ajuți pe nici una. Trebuie subvenționate cele mai importante publicații (nu contează cui aparțin - fiindcă și-aici s-ar putea strecura o diversiune!), numai acelea ce pot demonstra că sunt căutate de cititori. Poetul de la Iași s-a exprimat chiar că „România literară”, „Convorbiri literare” și „Luceafărul” nu pot lipsi de pe lista de priorități.

Cu atâtea probleme stresante, furnizoare de nevroze și psihoze, când taxele postale sunt exagerate, când se percepe un așa de mare TVA, autorul e uitat, afirma poetul Ioan Flora. Altfel zis, e descurajat pe toate căile, ca să renunțe la scris. Faptele îl confirmă fără alte dubii. O opinie asemănătoare am exprimat și noi. Când Naționala de fotbal a României a pierdut meciul cu cea a Norvegiei, vina cea mare nu s-a dat pe jocul prost al tricolorilor, ci pe terenul impracticabil: ca și cum adversarii ar fi alergat pe uscat. Atunci, într-un cor, politicienii și guvernarii noștri au hotărât să strângă mai multe miliarde, pentru a amenaja stadionul „Lia Manoliu”. Dacă vrei, poți, sună o reclamă. Iar dacă nu te interesează? Lăși cultura română de izbeliște. Și, ca să nu se creadă cumva că am atenta (!) la visteriile țării, am venit cu o propunere: subvențiile pentru cultură să fie adunate de la corupții României. Câte goluri am fi umplut noi cu cei patru milioane de dolari ai lui Păvalache! Se încumetă cineva să promulge o astfel de lege? Ne temem că nu: nici măcar domnul Ion Iliescu, care, așa cum ne avertiza Nicolae Breban, se pare că nu mai are vreo putere în stat.

radu voinescu

PLAGIATUL. DE LA ANATEMĂ LA ELOGIU (II)

Cele spuse de Marian Popa despre Cărtărescu nu au nicidecum un ton inchizitorial și nici aerul unei dezvăluiri menite să năruie un destin literar. Pentru criticul și istoricul literar care este, acestea nu au decât valoarea normală a unui joc de oglinzi la care tânărul scriitor se dedă laolaltă cu alții, urmând unui șir lung care a marcat literatura lumii, șir în care el nu va fi ultimul. Un critic fără viziune universalistă, tronând cu suficiența-i exclusiv pe micul domeniu al literaturii române, dincolo de care nu mai știe nimic (prin aceasta neștiind nimic, de fapt, chiar despre zona pe care crede că o stăpânește), ar fi făcut dintr-asta un caz de lezmajestate. Pentru Marian Popa, în schimb, Mircea Cărtărescu este o persoană „perfect compatibilă cu un premiu Nobel“.

Acuzele de plagiat nu sunt, cum am mai spus, rare. Ele înviorază din timp în timp viața literară, alimentează rubricile de scandal mai cu pretenții, dacă se poate spune așa, ale publicațiilor. Cu vreo cinci

călcâiul lui Ahile

ani în urmă, ziarele din întreaga lume anunțau că Umberto Eco este învinuit de către un scriitor din Creta că prin **Numele trandafirului** ar fi furat, de fapt, un roman al său. Musil a spus despre Hermann Broch că în **Somnambulli** ar fi plagiat **Omul fără însușiri** - ne informează, pe urmele lui Elias Canetti, Cornel Ungureanu într-un studiu dedicat lui Broch. Prin 1990, un domn pe care-l cunosc, ziarist care a cochetat și cu proza, mi-a povestit că **Delirul** lui Marin Preda ar fi, la origine, un roman al său predat Editurii „Cartea Românească“. Așteptând răspunsul legat de soarta manuscrisului al cărui subiect era - după cum mi-a spus - drama lui Ion Antonescu pusă într-o formulă beletristică (a fi adus în discuție personalitatea mareșalului Antonescu în termeni care nu erau cei ai lui I. Ludo constituia, la începutul anilor '70, o îndrăzneală cu cert efect în privința succesului unei cărți), s-ar fi pomenit chemat de către Nicolae Frânculescu, secretarul de atunci al editurii, care l-a invitat în biroul directorului, unde autorul **Moromeților** i-ar fi propus achiziționarea subiectului. Tranzacția nu s-a făcut; așa-ceva nu intra în cutuma intelectualului român. Cunoscutul meu ar fi trebuit să-și dea seama că manuscrisul nu are calități dar are o idee ce poate fi valorificată literar de către cineva mai talentat, idee care i-ar fi adus un oarecare profit pecuniar. Până la

urmă, vexat de propunerea lui Preda, autorul a cedat cu mărinimia celui care nu consimte să se preteze la afaceri neoneste, acordându-i acestuia dreptul de a face ce dorește cu manuscrisul, de vreme ce nu găsește de cuviință să-l încredințeze tiparului în forma în care a fost propus și cu numele autorului pe copertă.

În numărul 1/2000 al revistei „Dacia literară“, dedicat Centenarului Eminescu, George Muntean scria: „Există un catren în nemțește care reprezintă aproape în oglindă primele patru versuri din «Glossă». Când am dibuit că ele provin din «Nogaia», lungul poem al lui Ernst Rudolf Neubauer, care i-a fost profesor lui Eminescu, am rămas cam descumpănit. Mecanic se putea rosti cuvântul plagiat.“ Dar cum să pronunțăm un asemenea cuvânt infamant în legătură cu un mare poet?! Iată de ce nu putem, printre altele, în ciuda definițiilor pe care le voi reproduce pe parcursul rândurilor care urmează, să avem o exactă și unanimă accepțiune a acestei noțiuni. Spune George Muntean mai departe: „Îl consultasem pe Alfred Margul Sperber, altădată, pentru alte chestiuni, dar mi-am amintit o remarcă a lui. Acest bucovinean din Storojineț, cărturar, traducător și poet multilingv, afirma că Eminescu nu trebuie pus în legătură numai cu marii poeți ca Goethe, Schiller, Heine etc. «Rădăcini» ale scrisului său (mai cu seamă ale celui în versuri) se cuvin căutate printre poezii minore de limbă germană, idiș, poate ucraineană și poloneză etc. Pe aceștia i-a citit încă la Cernăuți și apoi în cafenelele berlineze și vieneze. Ce-i plăcea din ei, copia sau traducea pe loc. Mai trebuie avut în vedere și fenomenul falsei memorii, ca la atâția alții. Acesta era laboratorul lui. Același i-a fost atitudinea față de limbă, pe care a modernizat-o, față de unii scriitori români sau față de folclor. Căci el n-a cules folclor ca să-l publice, ci ca sursă pentru propria-i creație. Așa se întâmplă și cu cele patru versuri din Neubauer, care la el devin altceva. Klaus Heitman și cu studenții lui au produs o cantitate apreciabilă de astfel de surse, prima fiind, după G. Călinescu și alții, Zoe Dumitrescu Bușulenga, care s-a avântat cu folos într-un asemenea hățis.“

Și pentru că tot suntem la Eminescu, iată cum sună, în versiunea lui Victor Kernbach, un pasaj din **Rig Veda**: „Nu era ființă, nu era nici neființă atunci. Nu era nici spațiu și nici, dincolo, firmamentul. Care este miezul? Unde se află? Sub paza cui? Ce era apa adâncă, fără fund? Nici moartea nici nemoartea nu existau în acest timp, nici un semn să deosebească noaptea de zi. *Unul* respira fără suflare, mișcat de sine însuși: nimic altceva nu era

nicăieri. La obârșie, întuneric acoperit întunericul, tot ce se zărea nu era decât unda nedeslușită. Închis în gol, Cel-car devenea, Unul - luă naștere atunci prin puterea Căldurii. Atunci crescuseră Dorințele care a fost întâia sămânță a Gândirii. Ce cetându-și cu chibzuință sufletele, Întrelepții găsiră în neființă legătura ființei. Sfoara lor era întinsă în diagonală: unu era deasupra, unde era dedesubt?“ (Mircea Cărtărescu, **Mircea Cărtărescu. Scrierile esențiale**, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 48).

Să ne amintim acum ce a făcut Eminescu din aceste versete pe care le-a cunoscut în germană, în celebrul pasaj din **Scrisoarea I**: „La-nceput, pe când ființa nu era, nici neființă,/ Pe când totul era lipsă de viață și voință,/ Când nu ascundea nimica, deși tot era ascuns. Când pătruns de sine însuși odihnea că nepătruns./ Fu prăpastie? Genune? I noian întins de apă?! N-a fost lume prăcepută și nici minte să priceapă./ Căci e un întuneric ca o mare fără rază./ Dar de văzut nu fuse și nici ochi care s-o v. Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a desface./ Și în sine împăcată stăpâna eterna pace.../ Dar deodată-un punct mișcă. cel dintâi și singur. Iată-l/ Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl. Punctu-acela de mișcare, mult mai slab boaba spumii./ E stăpânul fără margi peste marginile lumii...“

Vom fi de acord că e genial ce am citit aici (folosesc deliberat cuvântul acest „citat“, într-o dezbatere la tema de față). Cum genială e și capacitatea de transforma, cu minime schimbări de formă, textul vedic în altă poezie, metrică, ritmată, mai penetrantă, mai muzicală pentru urechea europeană, mai tulburătoare prin profunzimea, latente în original, pe care le dă la iveală.

De aici poate începe și tot aici se poate împotmoli orice discuție despre plagiat.

Ispitele memoriei (I)

- pledoarie pentru propria verticalitate -

**bogdan-alexandru
stănescu**

Memoriile lui Virgil Gheorghiu (*Memorii-Martorul orei 25*, Editura 100+1 Gramar, București 1999 și *Ispita libertății-memorii II*, București 2002) mi-au amintit imediat de cartea similară a lui Petru Popescu, *Întoarcerea*. Se urmărește un paralelism simbolic cu acțiunea romanului care l-a consacrat pe Virgil Gheorghiu, *Ora 25* devenind aici planul "de justificat"... A fost acuzat de legionarism, deci de faptul că între personajul romanului său și creator ar exista o discrepanță de ordin antagonic... Iată că memoriile vin să infirme, atât cât pot astfel de scrieri s-o facă, ipotezele lansate în lumea noastră literară. Dacă ar fi să ne culcăm pe-o ureche și să credem necondiționat în vocea auctorială, Virgil Gheorghiu n-ar fi fost atras defel spre mișcarea legionară, iar în toată viața sa n-ar fi urât nimic mai mult decât comunismul. Ar fi urmat întotdeauna "calea cea dreaptă", de pe undeva de la mijloc, fiind singurul diplomat român ce a refuzat să se repatrieze în țara invadată de ruși (singurul ce

flageluri. Diplomații români care se întorc în țară au fost contaminați de propagandă. Comportamentul lor nu-i normal. Oamenii teferi nu ar reacționa așa, ca toți acești colegi și compatrioți ai mei de la ambasadele și consulatele românești din străinătate. O știu. Dar nu-i mai puțin adevărat că nu e deloc ușor pentru un om să ia o hotărâre complet opusă celei pe care au luat-o toți semenii săi. Iar eu am luat această hotărâre. Sunt un *Antipod*. Un om care face lucrurile pe dos decât ceilalți oameni".

Toate bune și frumoase. Asistăm la toată această cazuistică, ni se pune în față și etimologia Antipodului, lucruri impresionante, dar, din punct de vedere literar, memoriile autorului *Orei 25* sunt aproape nule: pline de un patos stânjenitor, pline de un lirism excesiv, care îngreunează lectura, cele două volume încearcă mitizarea unui "teritoriu personal", și anume viața autorului. Oare acesta este scopul unor memorii cinstite? Sau, putem vorbi despre memorii cinstite? Petru Popescu își justifică schizoidia psihicului prin contribuția avută de o mamă "falică", în cea mai pură descendență lacaniană. În schimb, Virgil Gheorghiu românizează, într-un stil Pavel Coruț prin excelență, patria mămă devenind leagăn al istoriei, chiar când n-ar fi fost cazul: marea revoluție sovietică a izbucnit pe teritoriu românesc etc.

"-Nu tată. Nu mi-e nici foame, nici sete... Sunt foarte mulțumit că mi s-a spus că am o inimă dreaptă. Perfect verticală. Nu o știam. Mi s-a spus că asta e ereditar. De la tine, tată, am moștenit inima dreaptă și verticală. Medicul radiolog e cel care mi-a spus-o. Dar, desigur, inima ta este încă mai dreaptă și mai verticală decât a mea."

Stilistic vorbind, *Memoriile* duc lipsa acelei simplități care accentua "intensitatea" prozei în *Ora 25*, și tocmai de aceea nu pot convinge, oricât de mult și-ar forța autorul vocea, în triluri care de care mai patetice.

cronica literară

a făcut-o din principiu - avem să vedem ce rol joacă principiile în memoriile lui Virgil Gheorghiu), urmând întotdeauna impulsurile inimii sale "drepte". Această stare de fapt îl va pune mereu pe tânărul scriitor la "Antipod" (aici intervine și o speculație interesantă asupra numelui Virgil, al cărui patron - în catolicism - ar fi vorbit despre existența unor făpturi ciudate de la Antipozi), în contradicție cu ceilalți: recurența obsesivă a conflictului cu toată lumea tinde să obosească cititorul. Să ascultăm crezul naratorului: "De un sfert de secol, noi, românii, suntem martori neputincioși și îngroziți ai masacrelor și terorii instaurate de sovietici pe malul stâng al Nistrului, în republicile lor penitenciare. Avem certitudinea absolută că un român care a avut șansa să se afle în afara frontierelor în cumplita zi a invaziei nu se va înapoia niciodată în țara ocupată de Marele Exterminator sovietic. Fiindcă e un act contra naturii să intri de bunăvoie în cușcă, e împotriva firii să cobori în groapa cu lei. Nimeni nu se oferă de bunăvoie drept hrană fiarelor. Instinctul de conservare se opune. Și iată că diplomații români aflați la post în Europa Centrală o fac. Sunt teribil de tulburat. Știu că popoare întregi pot fi contaminate cu credințe și idei false și dăunătoare, exact ca și cu ciumă, holeră și alte

SINTEZE DOCUMENTE ESEURI

Virgil Gheorghiu

MEMORII

Dialogul lipsește cu desăvârșire, căci personajele nu vorbesc, rostesc discursuri, fără întreruperi, dând naștere unui efect ciudat: ai senzația că asști la un spectacol caricatural-expresionist. Am avut aceeași senzație și în cazul cărții lui Petru Popescu. Dureros este faptul că amândoi sunt scriitori ale căror romane mi-au schimbat viața. De ce oare acest eșec în memorialistică?

Vom încerca să răspundem în episodul următor.

"Nici un popor și nici o țară nu pot dispărea atâta vreme cât există un poet care le cântă. Datorită poetului, toate popoarele sunt nemuritoare și nesupuse distrugerii, morții și dispariției. Dacă te cânt, tu, frumosul meu regat natal, tu nu vei muri. Numai țările care n-au poezi sunt muritoare și pier." (p. 547, *Memorii*)

SINTEZE DOCUMENTE ESEURI

Virgil Gheorghiu

ISPITA LIBERTĂȚII

MEMORII II

Corneliu Irod

Sărbătoarea

Editura Examenă, 2002

Ciclul romanesc **Sărbătoarea** cuprinde trei volume (I, **Ajunul**, II, **Dimineața**, III, **Cu soarele-n ochi**), scrise inițial în ucraineană și publicate în 1975, respectiv 1984 și 1988, la Editura Kriterion. Corneliu Irod ne oferă acum o transpunere în limba română, reunind într-o aparentă trilogie (un al patrulea volum este în lucru) volumele publicate separat. În "scurta istorie" care prefătează **Sărbătoarea** autorul povestește câteva amănunte semnificative din destinul romanelor sale, explicând totodată sensul subversiv-ironic al titlului: comunismul n-a fost deloc o "sărbătoare", cum se pretindea.

Miza este multiplă, ca în cazul celorlalte ample romane (**Ion**, **Moromeții**) în tradiția cărora se așază: socială, politică, psihologică, antropologică. Tema socială (tematica obsedantului deceniu) orientează narațiunea, dar accentul cade pe evenimentul personal, pe individual: retragerea, încercarea de rezistență a psihologiei țărănești (a individului și a comunității rurale) ca reacție la "istoria" de după 1940.

Lui Corneliu Irod îi lipsește strălucirea stilistică din paginile **Moromeților**, geniul lingvistic, el nu construiește un personaj memorabil, autorul deține însă secretele construirii unei narațiuni ample, ale dozării efectelor și creării suspansului: cele trei volume se citesc pe nerăsuflăte. Este adevărat, se folosește "trucuri" ale romanului de senzație, dar în limitele "literaturii". Dozarea în proporții egale a realismului sau naturalismului, a liricului și poeticului, a analizei psihologice, descrierii, narațiunii și dialogului, alternarea comentariului și a impersonalității auctoriale conferă naturalitate și viabilitate celor trei volume. Personajele, dialogurile sunt vii, autentice, unele discuții de la crâșma Mihalinei, pline de ironie și pitoresc, amintind de Poiana lui Ioan.

Proiectul **Sărbătorii** este unul ambițios: biografia unui personaj, saga unei familii, monografia unui sat. "Istoria" începe prin anii '20 și se sfârșește prin anii '60 (al patrulea volum va ajunge "la zi"). Personajul central este Dorin Ilieș (anagrama numelui autorului), flăcău înstărit din Zlatna, sat din nordul Moldovei. Un sat cu o ierarhie socială bine stabilită, în funcție de avere, cu reguli morale și cutume (hora, bățiile între flăcăi, răzbunările, sărbătorirea hramului etc.).

În personajul lui Corneliu Irod se află atât re-brenianul Ion, cât și Ilie Moromete: există o voință obsesională de putere, care pentru Ilieș se manifestă în dorința de a o cucerii cu orice preț pe Ioana, fata care nu-l vrea pentru că iubește pe un altul (Ilieș o cumpără simbolic de la tatăl ei și luptă să o facă să-l iubească), dar și o moromețiană voință de înțelegere, de păstrare a rațiunii, de detașare, dorința de putere spirituală asupra lumii.

Personajul este urmărit în devenirea sa istorică, socială, dar și în cea interioară, în relația complexă cu mediul care îi este consubstanțial (soția, fiii, prietenii, consătenii). De aceea, narațiunea cuprinde mai multe personaje, episoade colaterale, fire narrative, "istorii" mici care explică, nuanțează și reflectă istoria "mare". Alternarea de planuri narrative, amânarea și reluarea unei "povești" după o pauză narativă au un stimulator efect de diversitate.

Putem spune că autorul cuprinde aproape totul, fără să ne obosească: lumea tradițională a satului, cu "ordinea" și dezordinea sa (setea de pământ, de avere, dar și setea de iubire, importanța menținerii prestigiului personal, cu orice chip), apoi bulversările istoriei, de la mișcările și crimele legionare la războiul cu invazia și ocupația germană, respectiv rusă (incartiruirea ofițerilor în casele oamenilor, jafuri, violuri, copii nelegitimi, sărăcire progresivă), foametea de după război, exodul populației către Regat, în căutare de hrană (mai ales spre Banat, cum fac cei trei frați Ohlon), secetă, ierni cumplite, măsliuirea

alegerilor, începutul industrializării, împărțirea pământului boierilor, inflația și schimbarea banilor, propaganda la sate, colectivizarea, atracția orașului pentru copiii țărănilor, dornici de emancipare socială (Victor, fiul cel mic al lui Dorin Ilieș, ajunge student la București).

Autorul nu se oprește la schimbările de ordin exterior, ci sondează interiorul personajelor: în **Ajunul** urmărește evoluția lui Ilieș, în **Dimineața**, atenția se mută asupra Ioanei, o noutate pentru romanul nostru "rural", în care personajul feminin este în general schematic (ar exista unele similitudini cu **Mara**, căci Ioana devine, cu timpul, avidă de avere și de putere, dar aceasta din cauza orgoliului și a sentimentului de ratare în iubire), iar al treilea volum, **Cu soarele-n ochi**, surprinde evoluția raportului individului cu sine și cu "lumea", pe fundalul schimbărilor social-politice.

Istoria personajelor (Dorin Ilieș, prietenii săi, Culiță și băieții fierarului Gados, Ioana sunt oameni dârji, pătimiși, rezistenți la presiuni exterioare) este o istorie care se opune istoriei mari, uniformizante - ciclul de romane al lui Corneliu Irod urmărește tocmai lupta, zbaterea individului aruncat în arena istoriei. Dacă în **Moromeții** sensul acestei lupte este tragic, Ilie Moromete un învins, iar salcâmul, simbol al lumii țărănești, este tăiat, Corneliu Irod evită tragismul tranșant: scena care deschide ciclul și care, cronologic, se află "în actualitate", este un ritual de fertilizare a nucului neroditor din curte, care trebuie amenințat cu tăierea, dar care nu este tăiat. Cu alte cuvinte, și personajul, și autorul păstrează speranța rodirii, a supraviețuirii...

Dacă scopul oricărei cărți este să fie citită, **Sărbătoarea**, fără să fie o capodoperă, își împlinește acest scop.

Mircea Florin Șandru

Miere neagră

Editura Arvin Graphics, 2002

Între debutul din 1974, cu **Elegie pentru puterea orașului**, și **Miere neagră** (2002), Mircea Florin Șandru a publicat treisprezece volume de versuri (**Luminile orașului**, **Melancolia**, **Podul Grant**, **Rugă pentru cei blânzi**, **O fiară desăvârșită** etc.), în care se configurează un univers poetic omogen stilistic și tematic. Autorul este un neoespressionist: temele (treccrea, moartea, disoluția, suferința), motivele (orbul, copacul, înserarea, noaptea, marea), registrul stilistic (estetica tipăritului, onirismul stihial), tonalitatea (elegiac-exaltată) poartă amprenta de neconfundat a poeziei lui Trakl și a tablourilor lui Munch.

1) **Vânătoarea de umbre** (Cristiana-Maria Purdescu), versuri, Editura Eminescu.

2) **La masa de vânt** (Alexandru Priboieni), poeme, Editura SemnE

3) **Trianglu** (Ioan Mazilu-Crângașu), versuri, Editura Albastros.

galaxia cărților

Eul liric este traumatizat, dar cauza traumei este una obscură; chiar dacă se poate bănuși un eveniment biografic (dispariția iubitei, spre exemplu), trauma este extinsă la nivelul întregii lumi. De aceea și sentimentul unei continue treceri, a veșnicei călătorii spre moarte: fie cu aluzii mitologice, fie o plimbare în derivă, prin oraș, seara, în **Azi voi fi bun**, ori o călătorie cu trenul, fie scrisul - călătorie funebră, în **Roțile negre** sau suspendarea deasupra abisului, în **Lumină deasupra gropii**. Moartea este cu atât mai prezentă prin absența ei, prin călătoria nesfârșită spre ea, prin întâlnirea amânată, prin așteptare, prin disoluția continuă a eului și a realului. "Moartea cu păr auriu" (**Mai stai**) este iubita, o Beatrice luminoasă, divinitate tutelară (**O fiară desăvârșită**) care întârzie dureros "izbăvirea", trecerea eului pustit în "Amazonia luminată", tărâmul liniștii absolute. În așteptarea morții aducătoare de liniște rămân tăcerea și urletul (poate cuvântul cel mai frecvent folosit în volum), frica și singurătatea, amintirea și imaginația (**Carnea care inventează**).

Poemul are ambivalența forță orfică a tipăritului tragic: el descătușează o ultimă, uriașă energie care poate transforma lumea, dar care condamnă și ucide: moartea și salvarea se reunesc în figura mitică a eului poetic, ritualic țap ispășitor al unui obscur păcat universal (**Lei de mare**, **Quattrocento**). Iar poemul este "ultimul poem", "singura certitudine", cel mai puternic, devastator, sinucigaș: el conține moartea și viața.

Cele mai bune poezii stau sub semnul acestui expresionism de viziune, exprimat în tonuri violente; există însă destule poezii ori versuri în tonalitate minoră, bacovicene ori minulesciene cantabile, cărora le lipsește vigoarea, apropiindu-se de patetismul unui neoromantism Biedermeier, prizat de generația '70, din care și Mircea Șandru face parte. **Miere neagră** e un volum inegal tocmai pentru că valoarea de netăgăduit a multor poeme impune un înalt nivel de așteptare. Cu alte cuvinte, "mierea" nu curge mereu la fel de (oximoron) neagră.

Sanda Panait

Fulgerul de nisip

Fundația "Lucafașul", 2002

Poemele Sandei Panait oscilează între contemplație, comentariul moral pe tema trecerii (timpului, iubirii, vieții) și senzorialitatea și intimitismul notației. Lirică până la convențional, autoarea abordează o tematică cu specific feminin: erotismul, senzualitatea nostalgică, singurătatea, suferința tăcută din dragoste, spațiul-timp feminin (odaia, noaptea), căutarea sinelui (poemul **Fulgerul de nisip**).

Autoarea este o melancolică senzualistă, "dorința" este recuperată în amintire, feminitatea se supune legilor temporalității (plecarea iubitelui, inevitabila despărțire, moartea iubirii, acceptată cu înțelepciune, dar care erodează fragila ființă feminină). Poeta folosește tehnici imagist-impresioniste, multe poeme au structura concentrată a unui haiku: înserarea, noaptea, marea, ploaia, somnul, toamna alcătuiesc mici tablouri în care sufletul își reflectă delicat suferința. Alteori, suavitatea confesiunii lirice se încarcă de forță, căutând parcă o ieșire din eterna trecere (**Evadare**). Rhetorica sentimentului, lirismul nedecantat sunt primejdiile care pândesc poemele acestui volum; autoarea reușește să comunice o emoție poetică acolo unde se obiectivează, unde se dezbară de sine și de nuditatea emoțiilor prea "feminine".

Pagină realizată de
Raluca Dună

În ultima vreme, lecturile mele se îndreaptă, de preferință, spre aceeași diversitate a câmpului cultural așa de bogat, de cuprinzător, dar aflu plăceri încă mai mari în „întâlnirile“ cu cărți din trecut, uneori uitate, unele trecute în domeniul nintirilor vechi, aproape șterse. Demonul cuozității cedează atunci celui al melancoliei, acă nu cumva ele s-or confunda, fără să-mi dau seama: „interesul“ pentru o carte ascunde întdeauna o dorită surpriză, care ți-e oferită peori de lucruri cunoscute. Ca să citești lucruri vechi ai nevoie de o prospețime a percepției, iar aceasta nu e de tot pură când ieși în față o carte pe care ești sigur că nu ai mai citit-o.

La toate acestea mă gândeam, observând cu plăcurile o oarecare mișcare în favoarea lui Emil Ivănescu, scriitorul de la a cărui moarte se vor împlini, la anul, șaiszeci de ani și care a început să fie pomenit și căutat, după ce am fost sinucisul (eu, reputatul „demolator“) încercând să scrie chiar în timpul comunismului. I-am popularizat două schițe, **Metempsihoză** (în **Lasca**, antologia de proză fantastică și insolită pe care am scos-o, în 1982) și **Al doilea erou** „**Mantalei**“ în antologia **Proza umoristică românească**, 1985) singurele pagini ce-i aparțin și au văzut lumina tiparului înainte de plecarea din decembrie 1989. Ele sunt și între rarele texte apărute cândva, scriitorul mânănd a fi judecat după piesa într-un act **Artistul și Moartea**, cu care se încheie marea sa viață. **Agora** (1947) inițiată de Ion Caraion și Virgil Ierunca și apărută după plecarea ulti-

Prietena noastră, moartea

alexandru george

nescu, apoi o notă a lui Matei Călinescu și prezentarea făcută în 1947 în „**Agora**“ de către Alexandru Vona. Este un document emoționant și pătrunzător, datorat unui nedespărțit prieten, care surprinde esențialul din existența și firea acestui spirit fantast, care s-a jucat cu viața, cu moartea, cu dragostea, cu arta, constituind una dintre figurile excepționale ale literaturii, indiferent de caracterul restrâns și atât de fragmentat al scrierilor sale. La trecerea atâtor decenii, autorul **Ferestrelor zidite** nu se despărțise de prietenul său, așa cum se rostise cu cuvinte patetice pe vremuri, deși poate că arta lor îi deosebește mai mult decât ar fi dorit-o. Un alt prieten și coleg de clasă al lui Emil Ivănescu, anume Dinu Pillat, cu toată via lor legătură afectivă (scrisoarea de despărțire pe care sinucisul a lăsat-o îi e adresată surorii acestuia, Pia Fărcășanu) a continuat să refuze gestul final al prietenului său căci, în spirit creștin, considerase dintru început actul de sinucidere un păcat de moarte.

Sunt fericit să constat că manuscrisele sale, miraculos scăpate intacte după atâtea decenii, constituie obiectul preocupărilor unei cercetătoare de la Institutul „G. Călinescu“, Raluca Dună, și rezultatele se vor vedea curând. Să mai pun la socoteală un amănunt ciudat: prin anii '80 a apărut în redacția „**Vieții Românești**“ un ins cam de vârsta lui Emil Ivănescu, un evreu după cum am înțeles, parcă inginer de meserie, în tot cazul nu un literat, care i-a oferit spre lectură și publicare lui Ioanichie Olteanu **Dialogii psihopatului** în copie dactilografiată. Eu am devenit atent în grad maxim, dar, din păcate, redactorul-șef al revistei a fost curând destituit, va pleca din București și apoi va înceta din viață. Am mai apucat să stau de vorbă cu el și i-am cerut părerea despre acel document literar. Am ținut să știu dacă în cazul nostru, al meu și al câtorva scriitori care au luat contact cu scrierile lui Emil Ivănescu pe vremea când abia ieșisem din adolescență, nu e vorba de o iluzie, de o ebrietare, de o exagerare lipsită de real fundament.

- Domnule A.G., mi-a răspuns Ioanichie Olteanu, piesa nu e interesantă, cum ai spus dumneata, e formidabilă!... Și mi-a cerut informații despre autor, în perspectiva unei imediate publicări.

Eu nu l-am mai întâlnit pe posesorul textului, nu l-am putut identifica și, mai anii trecuți, am făcut un apel în presă, chiar în „**Luceafărul**“, pentru a-l ruga dacă mai e în viață, să se divulge. (La Neuilly, mai acum câțiva ani, Al. Vona nu a fost în măsură nici el să-l identifice pe respectivul anonim; mi-a spus că nu poate fi vorba de un coleg de liceu, căci el îi cunoaște pe toți și nici unul nu corespunde datelor oferite de mine. Mai probabil e ceea ce mi-a spus M. Ivănescu între timp: ar fi vorba de un amic al fratelui său care a ajuns la text grație lui Dinu Pillat, posesorul sigur al unei copii.)

Desigur că va fi o problemă de istorie literară acțiunea cel puțin catalizatoare pe care Emil Ivănescu a exercitat-o asupra amicilor lui (cred că personajul Ivanov din **Moartea**

cotidiană a lui Dinu Pillat împrumută măcar vag trăsăturile lui Emil Ivănescu.) Dar mai ales se poate întreprinde o cercetare asupra influenței cel puțin misterioase pe care acest scriitor cu scurta lui existență convulsivă, dar cu un destin excepțional, a avut-o asupra noastră, a unui grup de tineri, în frunte cu propriul său frate, dar printre care mă prenumăr, apoi Otto Stark, Matei Călinescu și alții, care au ajuns să-i citească scrierile în faza lor formativă. În ceea ce mă privește, demolator cum mă caracterizează toți zvezicii, m-am apucat să dactilografiez toate textele lui Emil Ivănescu pe care am putut pune mâna. Operația efectuată pe la mijlocul anilor '50 o datorez poetei și traducătoare de limbă franceză, Annie Bentoiu, care m-a ajutat grațios în unele puncte obscure. În anii următori am făcut din acest scriitor care a invocat de atâtea ori moartea sau a trăit cu gândul la ea tot timpul un personaj emblematic pentru un sfârșit: cu el se încheie literatura română, **Artistul și Moartea** înscriindu-se pe ultima filă a ultimei reviste ce putuse apărea pentru a mărturisii prin contrast despre o situație istorică și culturală, pentru tragedia ce a urmat.

Acum, după jumătate de veac, o nouă lectură mă aduce în situația de a comunica impresiile de la care pornisem. De curând, am citit o însemnare a lui E. Lovinescu din **Agendele** sale (17. oct. 1939) în care criticul notează vizionarea filmului **Prietena noastră, moartea**, pe care, prin excepție, s-a dus să-l vadă de două ori: acest film pe care l-am văzut și eu la 10-11 ani este cel mai zguduitor din seria foarte numeroasă a celor văzute cândva de mine. Am căutat de atunci mereu să-l identific; abia recent (grație și erudiției amicalului Romulus Căplescu) am descoperit că e vorba de **A Borrow Time**, o producție MGM, cu neuitații Lionel Barrymore și sir Cedric Hardwicke, în regia unui specialist în teatru, Harold Bucquet, motiv pentru care nu e recunoscut cum se cuvine în filmologia universală. E vorba chiar de o piesă, la rândul ei dramatizarea unui roman de Ed. Lawrence Watkin, cu concursul, se pare, al lui O'Neill. E povestea unui bătrân infirm exasperat de mizeriile vieții, care izbutește să sechestreze pentru un timp **Moartea** venită să-l izbăvească, până când, gândind mai bine, acceptă să plece cu ea, luându-și și nepoțelul care se bucură cu nevinovăție că se va reîntâlni cu bunicuța și cu câinele Neville. Nimeni nu va înțelege un moment din piesa lui Emil Ivănescu în care se face aluzie la această scenă de „înseninare“: cele trei umbre, în frunte cu sir Cedric, se cufundă în infinitul alburii al Morții, dacă nu a văzut filmul și nu are în minte figura sinistră a lui Mr. Wings, umanizată și ea în clipa supremă.

opinii

ului din țară, în ultimele clipe ale literaturii românești libere. (La data apariției, piesa aceasta, „un monoact, cu un antract“, s-a bucurat de atenția critică a tânărului Radu Popan care, într-o revistă „progresistă“, a consacrat-o în numele idealurilor sale comuniste, iar Barbu Brezianu, într-o notiță din „**Jurnalul de dimineață**“ al lui T. Teodorescu-Braniște, l-a proclamat pe tânărul autor sinucis, cea mai interesantă apariție din literatura română de la război încoace. (Mai de curând, eu însumi am publicat câteva pagini dintr-o foarte subțirică revistă din 1942 pentru a pune în valoare stilul spontane și fragmentate, cu „**jurnalul**“ laborat artistic, din care exista o mostră publicată de Emil Manu din zestrea rămasă de Ion Caraion și destinată a fi publicată în numărul următor din „**Agora**“. Acest „jurnal“, intitulat de autor **Fata Morgana**, nu este cea mai interesantă realizare a sa, pe primul plan eu punând în afară de **Artistul și Moartea**, o altă piesă **Dialogii psihopatului** (sau **Dialogii psihopatului de noapte**) datând mai de mult, decât și paginile din **jurnalul** fără titlu datând din 1942. Acesta poate fi socotit **jurnalul** unui nucigaș, motiv pentru care l-am recomandat lui Mircea Mihăieș, autor al unei cărți pe această temă - dar nu fără a-i atrage atenția că Emil Ivănescu și-a luat viața abia după un an, și că **jurnalul** în chestine nu e al unei sinucideri.)

În sfârșit, un ultim număr din „**Apostrof**“ conține câteva texte ale scriitorului dispărut. Fragmentele din **Fata Morgana** sunt date drept nedite, ceea ce nu e cazul), precum și o succintă notiță informativă iscălită de fratele ai mic cu zece ani al artistului, Mircea Ivă-

marin mincu

De curând, poetului Nicolae Grigore Mărășanu i-a apărut al zecelea volum, **Sufletul despre sine** (Editura Decebal), după anterioarele **Marțea canonului** (Eminescu, 2001) și **Îngeri și banjouri** (Eminescu, 1998). El a debutat în 1973 cu **Insula**, unde își trasa deja un teritoriu personal în care predomina obsesia elementului acvatic. Există un spațiu special ce ar circumscrie geografic Dunărea din zona Bălților, în apropiere de toposul, extraordinar din punct de vedere literar, al Brăilei. Mă voi opri aici asupra volumului în care amprenta stilistică mi se pare mai pronunțată și anume asupra volumului **Îngeri și banjouri**, cu un subtitlu atât de sugestiv, **Poeme desfrânate**.

Dincolo de dimensiunea solemnă, forjând ascendent canonul poeticității românești, încă de la începuturile poeziei orale se depistează un *filon literar marginal* în cadrul căruia se cultivă forme anti-solemne cu o intensă infuzie argotică, de o vitalitate dizlocantă în răspăr cu orice canonicitate. E vorba de un moment de stază (de necesară relaxare) a limbajului, când acesta își pierde brusc frânele, adică *se desfrânează* și o ia razna fără să mai țină cont de nici o convenție.

Există o specie literară brăileană, izvorită dintr-un exces afectiv, de lirism candid condimentat cu piper argotic, un fel de cântec de mahala „în dodii”, ce se rostește la „zaiafet”

„Poeme desfrânate“

când îl apucă dorul de la lingurea pe actantul liric și se trezește intonând cunoscuta zicere obscenă „La noi la Brăila/ la tanti Elvira...“ De altfel, „poemele desfrânate“ pivotează semiotic în jurul fascinației misterioase a celui mai atractiv personaj feminin brăilean; cu intuiția lui Ion Barbu, atunci când explorează focul erotic stins al Penei Corcodușa, Nicolae Grigore Mărășanu dedică Elvirei cele mai acute poeme, numite de el „cântece de țoi”, „balade”, „halou-uri”, „cântece timide”, „bolero-uri”, „cântece fudule”, „cântece frivole”, „refrenuri restante”, „fioruri”, „tangouri trucate” etc. Din varietatea înfrigurată a formelor invocatoare, probând întreaga gamă persuasivă prin care se realizează actul seducerii, poetul alege căile suavității senzuale, de transcendere a „cărniilor triste” prin anagajarea în gravitatea sentimentului „evlavios”: „Acum îmi ești, Elviro, înmiresmată vale/ de rodii. Ești căldura ce mi-a topit un ger.// Heruv, veghez rodirea. Ea îmi alungă somnul./ Adorm abia spre ziuă, când zmeii nopții pier.// Pulsează-n tine pruncul ca o durere dulce./ Un geamăn chip, al nostru, se vede-n el răsfrânt/ cum se răsfrânge-n ceruri tăria unui munte/ prin prapuri moi de nouri lin răsfițați de vânt.// Rămâi între brocarturi pândragostea se naște/ și prinde-te de înger cât Duhul naște Duh.// Din slăvi Săgetătorul dă zor spre a-L cunoaște/ tu dormi. Nu-ți pară somnul nici lung și nici urât“. Când avem surpriza să descoperim un vers frumos, de o barbiană eficacitate semantică, precum „Pulsează-n tine pruncul ca o durere dulce”, aflăm justificare pentru afirmația uimitoare a lui Fănuș Neagu.

intermezzo

care susține tranșant că N.G. Mărășanu „a scris poemele cele mai fulgerate de nemurire...“ Dă la candoarea serafică se trece însă abrupt în registrul licențios, ilustrând latura bufă a limbajului aluziv, accidentat cu obscenități, precum în **Răsturnica** aceluiași Ion Barbu („...mă rămâneai, eu țapul, dat-am buzna./ te-ai obrintit în opinteli, încât/ îmbârligați ne-ai tumba-buf în gărlă./ cu șapte fuste funie găț.// Năravul berc suges din noi cât streche zbenguie puradelul bibiliu/ prăsilă bună, mâini torni perechea/ și țipă tactu-tâmp, pardon, o liu“). Este important de semnalat că poetul a conștientizat clară a actului său poetic însoțit - datorat unui material lingvistic marginal - la sfârșitul ciclurilor **La «Căruța brăileană Ajuns amorul la codeală. Balade**, el așa sărăcuțos câte un „glosar” în care explică așezările gotisme, turcisme, țigănisme, adică într-un cuvânt, demonstrează că poezia este un amestec impur în care confluează cele mai eteroclitice componente semiotice. Altfel spus, aceasta este rezultatul unui proces complex încorporând plasmatic chiar dâra pulsătilor nașterii limbajului poetic, înțeles ca un „idiolect” rezidual aglutinând contextualitate semnificativă. După cum se observă, „lectul” brăilean integrează un univers lingvistic multicultural, cu o vitalitate aparte în care cuvântul nu este lăsat să se mumifice, ci este făcut să-și înțească semanticitatea prin antrenarea interstițială în procesul comunicării. **Poeme desfrânate**, Nicolae Grigore Mărășanu reușește să intensifice actul comunicării poetice prin antrenarea idiolectului brăilean într-o probă agonală, de resuscitare acută a energiilor afective. Astfel, el este original chiar prin capacitatea de a-și trasa un teritoriu poetic propriu fixat în geografia „mitică” a toposului brăilean.

theodor vasilache:

babel pe main

capra vecinului

Când simt acut că pielea mi-e mai aproape
decât cămașa fericitului
- zbicindu-se la soare pe o frânghie de rufe străină,
dar, mai ales, când nu mai pot suporta
spectacolul obraznic al opulenței,
- chefurile ce se țin lanț
după porțile înalte de fier -
fără să mă umplu, ca Lazăr,
din cap până-n picioare de bube...

Înșfac de coarne capra vecinului
și, târând-o în fața instanței inchizitoare,
o acuz de vrăjitorie, destrăbălare și chiar
uneltire împotriva Sfântului Scaun;
(Un fel de Mata Hari a turmei,
cu ochii frumos migdalați
și ugerul exacerbat, frumos cambrat)
- Într-un proces sumar,

Capra e condamnată la moarte
și pusă, după un vechi obicei, la proțap -

Punem atunci și noi de-un chiolhan,
Aducem fiecare cam ce găsim de pe-acasă
- în special băutura -
și ne așezăm gospodărește la masă.

„Vezi să fie rumenită bine“ îi strig
iscusitului rotisseur
„că după atâta istorie contemporană“,
nu mai pot vedea carne în sânge“
„Puneți muzica mai tare, prieteni...
Și aruncați-o, dracului, afară
Pe femeia aceasta îmbrobodită
Care, de vreo două mii de ani încoace,
bocește mocrnit într-un colț
La cele mai vesele serbări ale noastre“

Flautul

Neobosita ciocănitore
își face meseria:
ciocănește copacul.
Din întâmplare, meșterește
un flaut imens - ne
pare nouă -, care, ziua,
noaptea, iarna, vara,
primăvara, cântă și el
după cum bate vântul,
cântece de adormit copiii.

Act

Am să plec
cu rezonantele mele nopți,
pline de insomnii,
privind peste umăr ceața,
admirabila ceață învăluitoare -
femeie datorită căreia
îți poți pierde urma.

E o soluție, m-am gândit,
în timp ce nopțile
începură să sune...

Legendă

Încerc să cred că merg
spre biografia mea imaginară.
Zburând, în vis, văd presărate
cadavrele eurilor mele
și nu găsesc puterea
de a mă opri asupra
nici unuia dintre ele.

E ca și cum aș vrea
să evadez din propria-mi iluzie.

Fără ajutor

Cuvintele care vin spre mine

nu-mi mai spun nimic,
pentru că mă cunosc prea bine.

Ochii femeii care-și trimit
culoarea lor să mă înfioare
nu-mi mai spun nimic,
dacă-s însoțiți de cuvinte.

Sângele meu,
prin vasele lui,

radu cange

el nu a învățat să vorbească.

Îmi va rămâne doar să-ți
pipăi ființa cu depărtarea,
cu mâinile sau cu dorința,
dar n-o voi mai face niciodată
cu ajutorul cuvintelor.

Deslușesc, undeva

Floarea soarelui
se prăbușește-n
propria-i mirare.
Van Gogh renaște
peste tot și-n fiecare clipă.
Și peste tot și-n fiecare

clipă, ușorul mers al penelului
aruncă, cu discreție, în
sufletul nostru o altă imagine.
Încerc să privesc trecutul
prin tija florii soarelui și
deslușesc, undeva, departe,
o familie de țărani
mâncând cartofi.

Nedumerire

Păsării Phoenix de mult
îi sângerase cântecul,
deși cântecul ei
cenușă era
- ce mai poveste a păsării -;
Vorbeam, cântam psalmi,
uitasem să râd, uitasem să râd,
motivul fiind următorul:

i-a venit unuia ideea
să-mi spintece burta
cu un bisturiu.

Nu rana mă doare,
ci doar curajul lui strălucitor
pe masca sculelor
întrebuințate.

- De ani buni, o tot chemasem
pe Ea, dar nu să rămână,
nu atât de curând; ba, mai
degrabă, o chemasem s-o pot goni
pentru vreme îndelungată. -

Haiku

Am să zbor,
până când aripa
va deveni îndoială.

O CURSĂ CU BICICLETA

mircea pricăjan

Nu mi-au plăcut niciodată bicicletele. Le-am urât, cred, încă din pântecul mamei. Pentru că, în momentul în care am dat cu ochii de prima, am simțit o mișcare convulsivă în piept. Spun asta cu atâta siguranță pentru că mi s-a întâmplat destul de târziu, mult mai târziu decât v-ați putea închipui. N-am crescut la țară, unde principalul mijloc de locomotivă este prin definiție bicicleta, și nici n-am avut vecini de bloc împătimiti de așa ceva. Până la vârsta de zece ani am trăit parcă într-o crăsalidă, izolat de restul lumii. Mama mi-a mărturisit de curând că și-a făcut griji de neimaginat în ceea ce mă privea. Până la vârsta de care am amintit, nu țin minte să fi trăit cu adevărat. Puținele amintiri sunt înecătoare, ca și când nu mi-ar aparține, ca și când ar fi ale altcuiva, care mi le-a povestit, iar mintea mea a ajuns într-un fel bizar să le posedă ca și când i-ar aparține de drept. Cred că se

cerneală proaspătă

cheamă catatonie starea despre care vorbesc. Atunci când rățăcești aiurea, lipsit de control. Un soi de autism - da, asta e, un autism ușor, sporadic. Rar ieșeam din casă, și dacă o făceam, nu-mi mai aminteam nimic despre locurile prin care am umblat și oamenii pe care i-am întâlnit. Trecerea spre conștientă s-a produs treptat, bănuiesc, din moment ce nu-mi dau seama când s-a produs. În orice caz, ca să revin de unde-am pornit, când am dat pentru prima dată ochii conștient de-o bicicletă, mi s-a întors stomacul pe dos. Nu cred că există o explicație rațională a reacției mele. Pur și simplu așa sunt construit.

Acea primă bicicletă de care vă vorbesc n-a fost o bicicletă ca oricare alta. A fost bicicleta *mea*. Ceea ce, bănuiesc, a înrăutățit și mai tare situația. Mi-o cumpărase tata, crezând că-mă să mă bucur de ea, crezând că-ar fi cel mai potrivit cadou de ziua unui băiat de zece ani. N-a fost să fie. Și tata și-a dat imediat seama de asta, spre marea lui deziluzie. A insistat, totuși, de câteva ori să-mi alunge teama (sau ce-o fi fost - și este! - ceea ce mă stăpânea), convinsându-mă să urc pe ea. Suferiți cumva de arahnofobie? Dacă, da, atunci știți ce-am simțit. Parcă trebuia să-mi așez fundul pe-o gănganie păroasă, oripilantă, care-avea apoi să dea cu mine de pământ și să-mi sară în spate. Orice încercare a fost zadarnică.

De-atunci am încercat să stau cât mai departe de aceste... gănganii cu două roți.

Și-aproape c-am reușit.

Până în urmă cu o lună de zile, când n-am avut de ales și-a trebuit să scrâșnesc din dinți și să iau bicicleta de coarne.

- Ce-i cu-atâtea ifose de domnișoară pe capul tău, Bogdan? m-a apostrofat Tony, colegul meu de cameră de la cămin. E-o unealtă foarte docilă, nu face decât ceea ce-i spui tu. Dacă se răzbuună pe tine e pentru că n-ai știut să spui ce trebuia, așa să știți, așa să vedeți lucrurile. În plus de asta, bița mea-i cea mai bună! a adăugat cu mândrie nedismulată.

Că era cea mai bună din câte s-au fabricat până acum n-aveam nici o îndoială - asistasem personal când o adusesse la cămin și-o scosese cu grijă din cutia aceea pe care timbrele și măzgătelile vameșilor o transformaseră într-un palimpsest ilizibil -, ce mă-nspăimânta era gândul că va trebuia să o ating. Nu fusesem capabil nici măcar să-l ajut să-o mon-

teze, darămite s-o mai și călăresc!

- Încerc să fac autostopul, i-am spus, și dacă nu prind nici o ocazie până la ora unu, vin după ea.

- Cum zici tu!...

Atunci eram încă sigur că nu voi veni înapoi la cămin după bicicleta lui Tony, chiar de-ar fi fost să aștept pe marginea șoselei care ieșea din oraș câteva ore bune. Dar convingerea mi-a cam slăbit când am văzut că nu-mi surâdea norocul, și gândul la ce se întâmplase cu Mona nu-mi dădea pace.

Plecase spre casă - un oraș la vreo două sute de kilometri de orașul în care studiam amândoi la facultate (să se consemneze: Mona e prietena mea!) - plecase în acea dimineață în jurul orei zece cu mașina unui necunoscut. Făcuse și ea autostopul exact acolo unde mi-am măcinat și eu nervii vreo trei sferturi de oră, nu mult după telefonul ei misterios. Firește, am înșoșit-o, ca să mă asigur că o las pe mâini bune, însă nici o altă pereche de mâini în afară de a mea nu mi s-ar fi părut, oricum, bună. Pe deasupra, șoferul în mașina căruia urcase nu mi-a plăcut deloc. Dar a fost prea târziu să mai spun ceva. Așa că a plecat și mi-a dat un telefon o jumătate de oră mai târziu, un telefon din care n-am înțeles nimic, doar bârâituri și vocea ei din ce în ce mai slabă. Convorbirea (ca s-o numesc așa) s-a încheiat brusc, ceea ce m-a îngrijorat nespuse de mult. Nu sunt un tip foarte posesiv, dar am și eu dreptul, din când în când, să-mi fac griji, nu?

Multe mi-au trecut prin cap până să ajung înapoi la cămin și toate păreau scenarii macabre pentru filme ce vor putea fi văzute de copiii sub doisprezece ani doar cu acordul părinților.

- Ți-o pun la dispoziție, mi-a spus Tony, dar să ai mare grijă de ea. Dacă păștește ceva, te mănânc.

- Nu-ți face probleme, l-am liniștit. Dacă e să pătească cineva ceva, atunci eu sunt ăla. Cu condiția să reușesc să mă urc în ea mai întâi, firește...

Colțurile buzelor lui Tony s-au ridicat imposibil de tare spre urechi.

- Te descurci tu...

Am pornit imediat - pe lângă bicicletă. Degeaba auzeam râsetul zburcământ al lui Tony în urma mea; se părea că aveam nevoie de ceva și mai stenic ca să mă facă să urc în ea. Și-am aflat imediat ce era acesta: ceasul de la pulsul mâinii stângi. Arăta amenințător că trecuse de unu jumătate.

Când am ajuns la ieșirea din oraș, mă dureau deja picioarele și eram lac de sudoare pe tot corpul. La ce bun că luasem bicicleta cu mine, mă întrebam, dacă n-o puteam folosi? M-am oprit locului și am încercat să ridic un picior, așa cum văzusem că se face. Dar, când să-l trec de partea cealaltă a șeii, mușchiul gambelor mi s-a blocat. Mă cuprinsese un cârcel dintre cei mai puternici. A trebuit să aștept o vreme să-mi revin.

Apoi mi-am spus că trebuie să fie altă cale. Am luat telefonul din husa care-mi atârna la brâu și am format numărul Monei. A sunat de două ori, după care o voce de femeie a intervenit să-mi spună că fie aparatul abonatului este închis, fie se află în afara razei de răspândire a semnalului. Am ascultat vocea aceasta, fără să-mi dau seama că pierd vreme. După care am închis.

Am încercat să fac din nou autostopul și o mașină chiar a oprit. Când a văzut însă că am și o bicicletă cu mine și-a cerut scuze și a plecat mai departe. Cine mă pusese să iau bicicleta? Acum nu numai că nu-mi era de nici un folos, dar mă și sabota. Dacă n-ar fi fost a prietenului meu și dacă n-aș fi știut că ține atât de mult la ea, aș fi abandonat-o pe marginea șoselei și aș fi urcat în acea mașină.

Așa, însă, m-am văzut nevoit să încerc din nou să o folosesc.

Nu vă pot descrie chinurile prin care am trecut până să reușesc s-o încalec. A fost ceva cumplit; mi-a răpit toate forțele. Și m-am simțit cuprins de disperare când mi-am dat seama - zevzece de mine, cum de nu mă gândisem la asta înainte? - că nu știu să merg cu ea. Însăpământat mereu de gănganiile astea, n-am avut niciodată ocazia să învăț să le folosesc.

Ei bine, va trebui să înveți acum! mi-a șoptit o voce perfidă în ureche.

Și-am învățat, nu zic nu, dar cu câtă trudă și după câte căzături. Cred că se distrau copios șoferii care treceau pe lângă mine. De câteva ori mi-a venit să vomit de scârbă. Mi se părea că intenționat mă

aruncă din ea și bicicleta aceea. Când îmi așezam fundul pe scaun, mi se părea că stau pe spinarea unui crocodil, că în fiecare minut se putea întoarce cu botul către mine, și atunci va fi sfârșitul. Dar nimic din toate acestea nu s-au întâmplat. După un kilometru de drum, am reușit să stăpânesc dihania destul de bine. Nu-i vorba, ghidonul încă-mi fugea din mâini, pedalele încă îmi loveau gambe și nu puteam ocoli toate gropile din asfalt, dar înaintam.

Mona, vin după tine! îmi spuneam în gând, victorios, și buzele mi se lățiseră într-un răs dement.

Îmi făcusem socoteala că nu trebuie să fi ajuns prea departe mașina în care se urcase ea, având în vedere că telefonul ei sosise la numai jumătate de oră după plecarea. Asta însemna o distanță de cel mult cincizeci de kilometri. Din momentul în care începusem să merg constant, am aproximativ că merg cu viteza de cincisprezece-douăzeci de kilometri la oră. Ceea ce însemna că în maxim trei ore aveam să ajung la locul din care-mi telefonase Mona.

Asta cu condiția să se fi oprit acolo. Cu condiția să nu fi...

Dar nu voiam să gândesc mai departe de atât. Trebuie să se fi oprit acolo. Nu cunoșteam cauza și nici nu mă interesa, atâtea vreme cât aveam s-o găsească pe Mona întreagă și sănătoasă.

Am accelerat cât am putut. Nu eram încă prea priceput, dar știam că butoanele de lângă mânerele ghidonului sunt pentru schimbarea vitezei. Le-am încercat și, într-un sfârșit, am găsit poziția potrivită puterii mușchilor mei.

- Să ai grijă cu viteza, îmi spusese Tony înainte să pornesc. Am avut niște probleme cu schimbătorul de viteze și a trebuit să-l înlocuiesc. Numai că n-am găsit niciunde piese produse de firma care a făcut bicicleta asta, așa că a trebuit să cumpăr piese românești. Știi câtă încredere poți avea în piesele românești? Așa că fii cu băgare de seamă!

Nu era nevoie să-mi spună asta. Fiind colegi de cameră, cunoșteam toate problemele lui și țin minte ce supărat a fost când și-a dat seama că era posibil ca însăși inima bicicletei sale ultra-performante să fi suferit un infarct. Împreună am umblat cu ea la service (la doctor, cum preferase să se exprime el) și împreună o aduseserăm înapoi acasă, Tony călare pe ea, eu mergând pe jos pe lângă el.

Dar în acele clipe numai de asta nu-mi păsa mie. Viteza era tot ce mă interesa. Plus de asta, chiar și românească, piesa aceea era nouă și trebuia să mă țină măcar cei vreo patruzeci de kilometri pe care-i aveam de străbătut.

Am pedalat chiar și mai tare când mi-am amintit cuvintele lui Tony.

Soarele strălucea în continuare ca mâniat de ceva. Se afla chiar în fața mea și razele îmi cădeau pieziș în ochi. M-am blestemat atunci că nu avusesem inspirația să iau cu mine și perechea aceea de ochelari de soare pe care o cumpărasem cu o zi înainte din piață, atunci când îmi cumpărasese și Mona o pereche. Gâfăiam și transpiram din greu, dar eram determinat să nu mă dau bătut. Ce naiba, înduram eu eforturi și mai mari ca acesta, doar nu degeaba îmi rupesem oasele vreme de șapte ani în sala aceea de forță de la subsolul liceului!

Când transpirația amenința să-mi intre în ochi și să mă orbească, îmi înclinam capul și o ștergeam de umărul tricoului. Nu era un gest prea cugetat, dat fiind faptul că atunci pierdeam din vedere șoseaua și ceea ce se afla pe ea, dar nu puteam face altfel. Trebuia să înaintez și nu puteam înainta cu ochii plini nu numai de soare, ci și de transpirație.

Am trecut prin câteva sate fără să mă uit în stânga sau în dreapta. Apoi am ajuns la o porțiune de câmpie ce părea infinită. Nici o casă n-am zărit. Nici un om. Cred că un singur pom se vedea undeva la orizont, dacă pom era silueta pe care o vedeam eu. Pe căldura aceea, care topea totul parcă, nu puteam fi sigur de nimic.

Începuse să mi se facă sete, iar mușchii mei tânjeau după cinci minute de odihnă, cu tot exercițiul pe care-l aveam de pe urma celor șapte ani de culturism (de care mă despărțeau, ca să fiu sincer, alți doi ani de inactivitate, care, presupun, cântăreau mai mult în balanță ca cei de dinaintea lor). Dar câmpia aceea nu dădea nici un semn că s-ar apropia de sfârșit. M-am gândit într-un rând să opresc o mașină și să cer o gură de apă, dar nu mai trecuse pe

ingă mine nici una de când părăsisem ultimul sat.eram singur în acea pustietate, asemenea unui cowboy străbătând întinderea de nisip a unui deșert într-un film de Sergio Leone.

Tocmai mijeam ochii în speranța că pomul pe care-l văzusem înaintea era de fapt o casă, când lanțul și bicicleta mi-a căzut. *Bun, asta-mi mai lipsea!* Mi-am spus, gândindu-mă că oprirea aceasta nu numai că mă va întârzia de acea gură de apă pe care peram s-o găsească casa din depărtare, dar mă întârzia și de la întâlnirea cu Mona. Mona care cinea ce pățise. Mi-am scos imediat telefonul, spunându-mi că poate de data aceasta voi reuși să vorbesc cu ea, dar pe ecranul de cristale lichide nu se vedea nimic. Probabil că se închisese. Cu toate că ateria era plină când plecaserăm la drum... L-am pus napoi la locul lui și m-am îngrijit de lanț.

M-am mănjit de ulei până la coate, dar cel puțin m-am putut porni în zece minute din nou la drum. Cu această ocazie, primiseră și mușchii picioarelor dinăuntru după care strigau și eu îmi recăpătaseam iarecum sufletul. Dacă n-ar fi fost și setea care săni dea senzația că de fiecare dată când respir cineva mi freacă interiorul gâtului cu o perie de sârmă, aș fi putut spune că sunt ca nou.

Cu fiecare metru cu care înaintam, mă onvingeam și mai mult că pomul acela era de fapt o casă. Li crescuse deja un horn și vedeam niște trăluciri care nu puteau fi decât reflexele soarelui în tici de la geamuri. Am prins puteri pe dată. Am chibzbat viteza și am făsnit mai departe.

Câmpia de Vest trecea pe lângă mine din ce în ce mai repede și, derulată la această viteză, mi se vădea chiar frumoasă. Culorile căpătau un tonus mai înătos, formele se șlefuiau, aerul însuși era mai încos. Pe când ajungeam aproape de casa aceea, mi spuneam că România e frumoasă, până la urmă.

Casa nu era decât un hambar din scânduri, în care geamurile erau totuși termopan, din acelea care se lează fonic, tip oglindă. Ele sclipiseră asemenea unui miraj când mă aflam încă departe. Hambarul nu era prea înalt și am bănuț imediat că nu avea pod. Jirizile probabil că serveau ca agățătoare pentru tot oii de lucruri și, dacă te uitai în sus, vedeai partea lebătută de ploaie a șindrii. Ce putea adăposti o astfel de construcție? Locuia cineva acolo? Și aveau năcar o cană cu apă?

Răspunsurile la toate aceste întrebări le-am aflat imediat ce-am ajuns în fața hambarului și am oborât de pe bicicletă. Din interior se auzea zvon de glasuri. Ca și când s-ar fi desfășurat o discuție nfocată. Auzind acestea, mi-am răspuns la cea de-a doua întrebare. La prima și la ultima răspunsul a venit de-o dată și suna cam așa: S.C. RO-MANIA MPEX S.R.L.

Astfel stătea scris deasupra ușii din PVC, la care se ajungea dacă urcai trei scări încropite din piatră către rău. *Rău?* m-am întrebat intrigat. *De unde să fi răsit proprietarul un rău prin apropiere?!* Apoi gândul mi-a sărit imediat la apă. Sau, mai bine, la bere. După cum spunea pancarta firmei, acolo se găsea un magazin. Sau poate un bar.

Fără să mai stau pe gânduri, am sprijinit bicicleta de peretele hambarului-magazin și-am pornit către ușă. Când să apăs clanta, aceasta s-a deschis brusc; o mână a ieșit de după ea - nici n-am avut timp să-mi dau seama ce se întâmplă - și m-a tras înăuntru.

Fum, mult fum; și voci de tot felul, voci de onalități diferite care se amestecau, se suprapuneau, se contraziceau. Lumină nu prea era acolo, toată lumina venea filtrată prin geamurile termopan și printre scândurile din care erau alcătuiți pereții. Din prima clipă mi-am dat seama că locul părea mai mare decât ai fi bănuț văzând hambarul de afară. Și era plin cu mese pe care se odihneau halbe aburite. Scrumierele gemeau de chistoace în mijlocul bălților de bere amestecată cu scrum de țigară. Oamenii care poplau barul (să-i spun astfel) păreau scoși din cărțile lui Sadoveanu. Erau bărbați aproape toți. Nebărbierți, cu ciuful de păr zburlit și uns, cu ochi înjecți, cu pomeți rumeni și transpirați, cu buze răsfărte și lucind de bere. Nu erau îmbrăcați însă în surtuce și în țări, nu erau încinși cu chimire. Burțile îi se răsfărgeau peste pantalonii albaștri de trening. Când scuipau, striveau hârca verzuie cu vârful adilașilor scâlciați de felul celor pe care-i poți cumpăra de la piață la prețuri modice. Bustul și-l acoperiseră cu tricouri negre, de la care le rupseseră mânecile. În cap purtau șepci de baseball, cu cozorocul dat pe spate, asemenea chipiului unui polițist. Discutau și râdeau cu gurile până la urechi, expunând vederii dinți cariati înfipti în gingii inflamate. Improșcau cu salivă în jur de fiecare dată când făceau asta.

- Stai aici, tinere! Îmij porunci mai mult decât mă invită unul dintre ei să stau la masa lui. Alături de el se aflau încă vreo șapte bărbați. Era evident că se aflau cu toții cu ambele picioare în țara lui Bachus și că le plăceau ce vedeau acolo.

- Cum te cheamă? mă întrebă un altul, posesor

al unei perechi de ochi albaștri care trebuie să fi arătat minunat când era treaz.

- Marius, am răspuns eu cu fereală, cu gândul la bicicleta scumpă pe care o lăsasem afară nesupravegheată (oricând putea ieși unul dintre oamenii aceștia să mi-o ia) și gândindu-mă, nu în ultimul rând, la timpul pe care-l pierdeam și care era poate prețios pentru Mona. Nu vreau decât să beau un pahar cu apă, am spus cu vocea slabă. Credeți că mă poate ajuta cineva aici cu așa ceva?

Bărbații au izbucnit în râs și, dacă nu m-aș fi abținut la timp, aș fi dus mâna protector la față, să mă apăr de norii de salivă ce s-au avântat asupra mea atunci.

- Măriuco! strigă bărbatul care mă invitase să stau jos. Măriuco!

Femeia pe care o striga pesemne că era chelnerița (sau cum s-o fi numit ea într-un loc ca acela - Hangiță?!). își făcea de lucru la o altă masă în capătul celălalt al barului. Părea la zeci de metri depărtare de noi, chiar dacă tot barul nu cred să fi avut mai mult de douăzeci de metri, și asta în diagonală.

În afară de Măriuca, mai erau două femei printre toți acei bărbați, și ele păreau să joace mai mult rolul de animatoare, căci Măriuca se ocupa de toată treaba. Celelalte nu făceau decât să răspundă la chemările bărbaților și să se lase ciupite de fund și pipăite pe sub fuste de oricine dorea asta. Făcea parte din serviciul casei.

- Măriuco, n-auzi? mă strigă bărbatul o dată și femeia se întoarse către noi. Adă o halbă de bere la băiatu'!

Am vrut să protestez. Apoi mi-am adus aminte de mâna care mă trăsese înăuntru al barului. Probabil că-i aparținuse chiar acestui bărbat solid. Nu rezolvam nimic dacă-i spuneam că nu vreau să beau bere, că mai am de mers și că, pe soarele de afară, o halbă de bere n-ar fi făcut decât să mă amețească și astfel să mă oprească din drum. Nu rezolvam nimic, spuneam, pentru că nu mă îndoiam că ar fi putut să mă forțeze, dacă și-ar fi pus asta în minte, să beau toată halba dintr-o singură înghițitură.

Berea mea a sosit imediat și, văzându-mi fața încă îngrijorată, bărbatul și-a pus mâna grea pe umărul meu și a spus:

- Ce-i cu fața asta de înmormântare, băiete? Bea și te-nvesește! Fac io cinste!

Am făcut înțocmai. Mi-am șters apoi mustața de spumă și am aruncat o privire în jur.

Trebuia să ies cât mai repede de acolo. Mai aveam de gând să beau o gură din bere, apoi să mă prefac că îmi alunecă halba din mână și s-o răstorn pe jos. Cu puțin noroc, bărbatul nu avea să ceară alta și eu aveam să pot pleca.

- Minunată țară, hă? făcu către mine un bărbat pe care nici nu-l observasem că stă la masă cu mine. România, vreau să zic, s-a explicat el când a observat că nu-mi dau seama despre ce vorbește. România îi cea mai tare țară dintre toate, întotdeauna o fost! Numa' tântălii ăștia de-acuma vor să ne spună altceva. Tu ce crezi?

Am rămas uluit.

Abia când să răspund, am căscat urechile la discuțiile care se purtau și la celelalte mese. Uluirea mea a crescut și mai mult. Falca mi-a căzut la pământ. Părea că subiectul predilect de discuție în hambarul ăsta-bar era România. Cât de minunată e România, mai precis. Toată lumea se întrecea în laude, în amintiri a diferite perioade istorice, mai îndepărtate sau mai apropiate. Unul perora despre măreția lui Ștefan cel Mare, altul despre bravura lui Mihai Viteazu. L-am auzit pe un bătrân fără dinți discutând despre Mircea cel Bătrân ca și când l-ar fi cunoscut personal. Nici Vlad Țepeș nu era scutit de reclamă. Cantemir, Bolintineanu, Brâncoveanu... erau tot atâtea figuri istorice aduse în discuție. Alături de ei am recunoscut și câteva nume recente: Maniu, Carol I, Regele Mihai... până și Dej, da, cineva-l ridica în slăvi pe Dej. Apoi altcineva îl contrazice, spunând că Ceaușescu fusese și mai al dracului.

- Da' de Iliescu ce spuneți? întrebă o voce al cărui posesor nu-l puteam vedea de unde mă aflam.

Alții discutau despre operele pașoptiștilor, despre Hașdeu, despre Micu, despre Maior, despre Budai-Deleanu. Însă toate discuțiile lor aveau aerul poveștilor lui Ispirescu. Algeau mai mult legenda, mitul decât faptul istoric.

Apoi injurături, câte oare n-am auzit? Și toate erau adresate celorlalte nații. Turcii, rușii, ungurii, nemții, francezii, americanii și englezii - nimeni nu scăpa. Toți erau o apă și-un pământ și noi eram deasupra lor. „Dacă n-ar fi fost contextul istoric nefavorabil...” - așa și încheiau toți pledoaria înainte de asta însă, râdeau cu lacrimi în ochi de sudalmele pe care le născociau.

- Minunată țară, hă? repetă bărbatul din fața mea și zămbetul care însoțise întrebarea prima dată începuse să se ofilească.

M-am uitat în stânga și în dreapta, disperat,

vocele bărbaților din jurul meu atacându-mă asemenea unui roi înnebunit de albine, de viespi, de trântori, mai degrabă. Chiar dacă nu băusem decât o gură de bere, îmi simțeam capul vâjâind și lumea se învățea deja. *Trebuie să ies de aici!* am mai avut putere să articulez coerent și mi-am dat seama imediat că vorbise cu voce tare; altfel cum aș fi găsit curajul să mă ridic de pe scaun și să o iau în goană către ușă?

Câteva mâini s-au îndreptat să mă oprească, dar nici una nu m-a prins. Parcă îmi vârăse cineva un ardei iute în fund. Vă spun, aveam motor cu reacție, nu alta!

Într-o clipă mă aflam în fața hambarului. În cealaltă clipă mă aflam pe bicicletă și mă îndreptam spre șosea. În clipa următoare mă uitam în spate cu groază și descopream cu și mai multă groază că hambarul din care tocmai fugisem nu era decât un copac pe jumătate uscat, stând în mijlocul unui peisaj deșertic, care, spre surprinderea mea, începea să fie cuprins de umbrele înșării.

Cât timp am pierdut? m-am întrebat disperat și m-am blestemat iarăși, de data aceasta că nu-mi dusesem la reparat ceasul de mână.

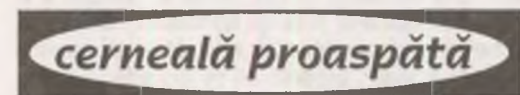
Oricum, și fără el îmi dădeam seama că trebuie să fi trecut de șapte. Vara se întunecă mai târziu ca în restul anului.

Mă dureau ochii în orbite, îi simțeam grei ca două bile de biliard și fragili ca două ouă cu coaja încă neîntărită. Simțeam o migrenă cum mă din coate în spatele ochilor, iar auzul îmi era atât de viciat, că de-abia auzeam ceva în jur. Întreg corpul mi se transformase parcă în plastilină. Picioarele mi se muiașeră și-mi venea greu să le controlez mișcările. Mare mirare că încă pedalam.

N-am băut decât o gură de bere, încercam să-mi spun. *Una singură! Au fost dați când am băut trei halbe pe nerăsuflăte și tot nu m-am simțit cam acum! Ce se întâmplă?*

Apoi mi-am amintit copacul acela noduros care crezusem că e un hambar și, de fapt, nu era; apoi mi-am amintit de oamenii dinlăuntrul lui, de Măriuca și de fetele făcute să îndure orice (gând care m-a îngrozit, pentru că, dacă totul nu fusese decât un vis, atunci acele fete erau imaginea spaimei mele lăuntrice că Mona pățise ceva rău); mi-am amintit de...

(Minunată țară, hă?)

Atât de real au sunat cuvintele acestea în urechile mele, că puteau fi la fel de bine rostite de o ființă în carne și oase.

M-am cutremurat din toate încheieturile.

Mona, mi-am spus, *trebuie s-o găsească cu orice preț!*

Am schimbat în a treia viteză și am început să pedalez cât puteam de repede.

Nu sunt sigur acum, dar cred că începuseră să-mi curgă și lacrimile.

Nu știu cât timp am pedalat în această stare febrilă, dar știu că atunci când lanțul a căzut din nou, picioarele mele strigau cu disperare după o pauză. Iar lumina scăzuse până la o strălucire vesperală.

Am pus lanțul la loc și am pornit cât am putut de repede. Nu aveam nici un minut de pierdut. Și așa irosisem, aparent, ore prețioase cu acel vis nebunesc!

- Mona, Mona! țin minte că strigam. România! România Impex! Mona! Mona!

Bălmăjeli de om care-și pierde mințile, aveți dreptate. Și nici nu eram departe de așa ceva.

Cine știe cât aș fi continuat să merg, dacă lanțul n-ar fi căzut din nou (blestematul acela de schimbător de viteze românesc era de vină!) și dacă nu s-ar fi întâmplat ceva care să mă oprească să-l pun încă o dată la loc?

Când să mă dau jos, strigând pasămite în gura mare cuvinte pe care doar eu le înțelegeam

(Mona... cel Viteaz... Vlad Țepeș Impex... Mona... cel Mare... Mihai S.R.L....)

Un urlet de claxon a umplut aerul din jurul meu. În urechile mele n-a fost, totuși, decât un bâzâit săcăitor de muscă. Chiar așa, m-am întors să văd despre ce era vorba.

Dacă înainte nu sunt sigur că plângeam, atunci când am dat cu ochii de mașina care se apropia, cu siguranță că cedasem acestei porniri, căci lumina farurilor îmi pătrundea în iriși printr-o peliculă ce nu putea fi decât de lacrimi.

Această lumină difuză e și ultimul lucru pe care mi-l amintesc. Aceasta și vocea bărbatului acela (imaginar sau nu!), întrebându-mă: *Minunată țară, hă?*

Astfel s-a încheiat prima mea cursă cu bicicleta.

gheorghe grigurcu:

„Preda a continuat să emită fraze de adeziune la regim“

Marius Tupan: Ce ne puteți spune despre actualitatea lui Marin Preda?

Gheorghe Grigurcu: Momentul împlinirii a opt decenii de la nașterea lui Marin Preda i-a readus, explicabil, figura sub reflectoarele atenției publice. Din păcate, a prevalat nu doar tonalitatea sentimentală, ci și cea apologetică, în varianta sa cea mai jenantă, a suspendării spiritului critic, după știința noastră, pe întreaga rază a comentariilor. Nemuțumindu-se a-l elogia pe incontestabil importantul scriitor, fanii săi fanatizați n-au mai lăsat loc pentru nici o altă interpretare, pentru nici o opinie cât de cât diferențiată de corul encomiului total. S-ar zice că s-a împlinit afurisenia lui Valeriu Cristea care a declarat cândva, precum un *vates* coleric, că intră în discuția despre Preda doar spre a o curma și că oricine și-ar permite a o mai continua n-ar fi decât un ticălos... Dacă vocabula *tabuizare* poate fi aplicată vieții noastre literare actuale, credem că pe această verigă e locul cel mai potrivit. Nu e cu neputință, ba chiar e foarte probabil ca ierarhia politică din „epoca de aur“ să reverbereze asupra celei din sfera literelor, îngânând-o cu un servilism mai mult ori mai puțin inconștient. Încă în timpul vieții, autorul *Moromeților* a făcut, și nu spre binele său, figura unui secretar general al prozei românești, „reales“ în circumstanțele în care „opoziției“ nu i s-a recunoscut dreptul la cuvânt. Paznicii templului nu se complică nici azi cu normele democratice! Dar să nu fim cumva înțeleși greșit. N-avem câtuși de puțin intenția de-a contesta valoarea scriitorului Marin Preda, nu-i purtăm sâmbetele, nu dorim (ceea ce ar fi aberant!) „a-l scoate din literatură“, cum pretind calomniosii interlocutori ai noștri, în cap cu un academic personaj, care, evitând a răspunde concret, punctual, observațiilor noastre, preferă a ne injuria. Preda e indubital unul dintre scriitorii români de seamă ai perioadei postbelice, deși nu l-am putea rândui cu inima împăcată alături de marile nume ale interbelicului, un Arghezi sau un Blaga, un Sadoveanu sau un G. Călinescu. Și nici nu e unicul prozator postbelic important (ar fi, de asemenea, greu să-i acredităm, în numele tuturor subiectelor critice, postura de *primus inter pares*), când constelația în care se situează îi mai cuprinde pe Ștefan Bănuțescu, Radu Petrescu, I.D. Sârbu, spre a nu mai vorbi despre mult mai mediatizații Petru Dumitriu, Nicolae Breban, Al. Ivăsiuc, Norman Manea, Augustin Buzura, Mircea Horia Simionescu, C. Țoiu și fără a-l uita pe Paul Goma. De ce să-l singularizăm cu orice preț? De ce să-l înfățișăm ca pe o oază într-un deșert imaginar? Obsesia unului e păgubitoare în speță pe tărâmul - prin forța lucrurilor - prea puțin așezat al creației în curs. Ni se îmbie o paralelă cu piscul

absolut, propus pentru același răstimp, al lirismului, care ar fi, pentru unii, Nichita Stănescu, socotit în chip bizar a reprezenta nu doar egalul sumei (plus ceva pe deasupra) a tuturor poeziilor noștri mari din prima jumătate a veacului trecut, ci și, direct, un emul al lui Eminescu (când nu chiar un... supra-Eminescu). N-ar fi mai rezonabil a-i scuti pe atari autori de valul exaltării ce-i poate vătăma tocmai prin normala reacție a lucidității critice, cu un spor de severitate menit a sancționa excesul?

Fără doar și poate statutul scriitoricesc al lui Marin Preda, din care va deriva o mai exactă dimensionare a staturii sale axiologice, rămâne a fi stabilit de analiza reconstrânsă de prejudecăți, liberă a se exercita pe toate palierele operei și personalității celui în cauză. A restrânge această exegeză exclusiv la limbajul pozitiv, lipsit de nunațe, a-i supraveghea mișcărilor, a-i cenzura spontaneitatea ar fi eroare ce s-ar răsfrânge atât asupra „vigilenților“ tendențioși, cât și asupra obiectului cercetării ce-ar trezi, mai devreme ori mai târziu, legitime suspiciuni. Deocamdată suntem în măsură a consemna ceea ce se știe de fapt prea bine, că, pe de o parte, opera lui Preda prezintă acuzate inegalități, culmile producției sale, **Întâlnirea din pământuri și Moromeții** (vol. I), nemaifiind atinse de scrierile ulterioare, în vădită scădere de tensiune creatoare, iar pe de altă parte eposul său închis, fărâncesc, nu mai poate avea un impact foarte puternic asupra complexității conștiinței moderne, cu atât mai puțin chipul în care ea s-a cristalizat pe meridianele universalității. Un anume pitoresc îl localizează și-l datează pe scriitor. Ceea ce ne stupefiază însă e situarea lui Marin Preda pe un podium moral superlativ. Prezentarea lui, peremptorie și imperativă, drept „omul exemplar, modelul, caracterul și reperul moral“ al vremurilor totalitare, după cum se exprimă, cumulativ, un critic, devenit cutia de rezonanță a mai multora de-o similară atitudine. Ce să mai spunem atunci de un V. Voiculescu, de un Mircea Vulcănescu sau Gheorghe Brătianu? Nu se simt aceștia, ca și destui alții, insultați în mormintele în care i-a azvârlit fioroasa represiune totalitară? Ce să mai zicem despre atâția și atâția autori și cărturari români, unii de prim rang, care au înfundat pușcăriile comuniste ori au fost marginalizați și hăituiți toată viața pentru că au refuzat să semneze pactul cu diavolul? Di E. Simion nu se rușinează să afirme că Marin Preda ar fi fost un caracter inflexibil, „structural împotriva dictaturii de stânga“. Oare? Vom trece peste binecunoscuta-i prestație în slujba ideologiei comuniste, turnată în scrieri precum **Ana Roșculeț, Ferestre întunecate, Friguri** și, nu în ultimul rând, în **Desfășurarea**, operă clasicizată a „realismului

socialist“, distinsă cu Premiul de Stat, ecranizată și introdusă masiv în manualele școlare, veritabil pandant al lui **Mitrea Cocor**. Îi vom da cuvântul scriitorului pentru a-și exprima limpede crezul de ins „structural opus dictaturii de stânga“: „Eu cred că în prezent s-ar putea și mult, și bine, dacă indicațiile Partidului ar fi aplicate cu consecvență și dacă fiecare și-ar face datoria cum trebuie, acolo unde e chemat să și-o facă. În acest caz scriitorul s-ar duce liniștit pe teren și ar scrie cărți adevărate“. (citele sunt luate din volumul **Creație și morală**, ediție de Victor Crăciun și Cornel Popescu, 1999). Sau, cu aceeași convingere de gheață a activistului de partid: „Partidul a dat un mare ajutor scriitorilor, atrăgându-le atenția că în centrul luptei de opinii trebuie să stea probleme principale“. În anii în care confrății săi erau întemnițați, interziși, condamnați la mizerie, Marin Preda le administra o astfel de lecție de „morală politică“, echivalentă cu o lovitură hărăzită a-i împinge mai repede în prăpastie: „Poporul nostru trăiește o epocă de adânci schimbări. Unde sunt ele descrise în literatură? Și aici să nu ascultăm răspuns făcătorilor de cuvinte, fiindcă ei vor răspunde printr-un torent de cuvinte, pe câtă vreme noi avem nevoie de opere cu o problematică umană veritabilă, așa cum o trăiește poporul nostru astăzi, construind o nouă societate, socialistă“. Spre a continua în numele uzurpat al mentorului Junimii: „Acestora trebuie să le spunem o dată cu Maiorescu: În lături!“ și pentru a nu da care cumva impresia că ar pune mare preț pe calitatea estetică a scrisului, autorul **Vieții ca o pradă** nu șovăie a așeza ideologia în față (cum ar veni, carul înaintea boilor): „Scriitorul, chiar și cel mai puțin înzestrat, chiar și acela care se descurcă cu greutate și scrie greu, va scrie mult mai repede decât scrie în prezent dacă va ataca teme mult mai prețioase, mai contemporane, mai noi. Întrebarea și preocuparea noastră și grija care ne stăpânește astăzi, că avem puține lucrări din viața partidului și a muncii de partid, din istoria marilor construcții, nu ne-ar mai apărea sub o perspectivă atât de acută“.

Hagiografii romancierului ne-ar putea reproșa că aceste fraze sunt mai vechi, că aparțin unei perioade „depășite“ de evoluția conștiinței sale ultramorale. E adevărat că Marin Preda s-a disociat, la un moment dat, spre cinstea sa (relativă), de unele aspecte ale socialismului real, a adoptat față de unele fenomene prea bătătoare la ochi ale sistemului abuziv o postură reprobatoare. Dar fără a se dezice vreodată de comunism, dorindu-i doar o ameliorare, o „revizuire“, pe ici pe colo, prin punctele... neesențiale, un soi de perestroika. O specifică „diplomație“ a celui obișnuit cu privilegiile și cu un câștig cu foarte mult peste medie (ce contrast izbitor cu sărăcia demnă a unor Radu Petrescu sau Leonid Dimov!) l-a obligat, după toate posibilitățile, a-și opri discursul nemulțumirii în punctul oportun. Nici o remușcare față de ceea ce făptuise el însuși cu pana, nici o frământare nu răzbate în paginile sale, ferindu-i condeii și conștiința ce-l purta departe de orice intenție reparatorie. „Conștiința lui Marin Preda, observa cu amară ironie I. Negoitescu, era liniștită mai cu seamă din cauza faptului că el avea convingerea că, în perioada cea mai sinistru pentru literatură, perioada realismului socialist, își făcuse datoria,

situându-se de partea celor ce, după cum însuși se exprimă, față cu spiritul primar agresiv, reprezentau spiritul revoluționar. Alături de Argezi, Camil Petrescu, M. Sadoveanu, George Călinescu, Zaharia Stancu, Geo Bogza și Eugen Jebeleanu, pe care îi citează - și alături de tovarășii de drum din propria lui generație, activi în acea perioadă; alături adică de cei ce se închipuiau sau se numeau între ei *generoși*, cu gândurile și sentimentele plecate viitorului de lumină, el va fi regretat probabil că un Lucian Blaga, un Vasile Voiculescu, un Felix Aderca, un Ion Vineanu, un Emil Botta, un Constant Tonegaru care, firește, n-aveau cum să fie primar agresivi, nu au înțeles totuși, poate că din *egoism estetic*, spiritul revoluționar. Ce va fi crezut despre obtuzitatea la spiritul revoluționar a lui Ștefan Aug. Doinaș, Alexandru Paleologu, Adrian Marino, Leonid Dimov sau Mircea Ivănescu, scriitori despre care avea să audă abia mai târziu, nu este prea greu de ghicit: din literatura sa ar reieși că intelectualitatea care n-a colaborat cu sistemul s-a situat automat în afara societății, nu altminteri decât chiaburii, și, ca atare, a încetat să mai prezinte vreun interes uman pentru „iluminații spiritului revoluționar”. Conștiința lui Marin Preda n-a fost decât una ambiguă, desfășurată în două capitole, mai curând alternative decât succesive, până la sfârșit. Înregistrând, după cum arată același critic, „o deplină integrare în sistemul comunist, în sânul căruia scriitorul și-a desfășurat cariera literară, realizându-și totodată și ambițiile sociale, prin funcțiile și onorurile ce regimul i le-a conferit”, Preda a continuat să emită fraze de adeziune la regim, de un cinism augmentat prin însăși pretenția sa, oricât de limitată, de opozant (situarea în două luni): „Când apare o lume nouă, nu se pune întrebarea dacă lumea aia nouă e mai bună decât cea veche” (1978). Sau: „Din punct de vedere strict sociologic și material, societatea agrară de odinioară este înlocuită de o societate a eficienței, a productivității și a mecanizării, a tehnologiei agriculturii intensive” (1978). Sau această „scuză”, în chiar anul morții, a marilor samavolnicii ale colectivizării pe care era îndatorat a le cunoaște mai bine ca oricine: „În timpul colectivizării, s-au făcut și unele abuzuri și existau și pe vremea aceea scriitori care au scris despre unele nereguli - lipsa de curățenie, de exemplu - și a doua zi se luau măsurile necesare” (1980). În plină degringoladă a „erei Ceaușescu”, când toate iluziile de liberalizare și de prosperitate s-au spulberat, autorul **Intrusului** își exprima dorința de-a se înscrie în partid în asemenea termeni: „Doresc să intru în partid pentru a contribui și mai activ la cristalizarea culturii și literaturii noastre, să activez astfel direct, cetățenește, în cadrul sarcinilor politice care revin culturii și artei”. Cerculă butada conform căreia Marin Preda ar fi declarat lui Ceaușescu: „dacă se reintroduce realismul socialist, mă sinucid”. Credem că măcar în gradul în care am putea pune preț pe oralitatea ei, se cuvine a lua în considerare poziția textuală a prozatorului care se întreba retoric: „e posibil oare să te numești scriitor realist socialist și să nu tinzi spre o concepție superioară asupra lumii, să nu studiezi marxism-leninismul și să nu cunoști frământările epocii?” Ca și răspunsul ce, pentru mai multă siguranță, și-l acordă sieși: „Bineînțeles că nu e posibil”. Concluzia lui I. Negoieșcu ni se pare, așadar, pertinentă, atunci când vorbește despre autorul „care și-a dat girul său, indirect mai întâi și direct mai apoi, partidului; gir fatal, care l-a constrâns să rămână credincios realismului socialist chiar și atunci când și-a imaginat că a redevenit liber. Pactul lui Marin Preda cu diavolul!”

Și asta nu e tot. Cu toate că însuși Nicolae Manolescu, suficient de prudent în cazul de

față, vorbește despre o serie de opere ale lui Marin Preda „scrise parcă uneori la comandă (**Intrusul**, **Delirul**)”, un glosator sugrumat de admirație e de părere că „ideea *comenzii de partid și a manipulării* lui Marin Preda (...) este o prezumție nesfârșit jignitoare pentru memoria acestui mare scriitor român”. „Jignitoare”, dar... nu lipsită de teme. Pana fanului în chestiune ne somează astfel: „Cine știe sau a descoperit ceva despre această murdară afacere a «colaborării» lui Preda cu eunucii lui Ceaușescu pentru scrierea **Delirului** și a **Intrusului** ar trebui să dea documentele (dovezile!) publicității și să ne lumineze”. O dovadă o constituie mărturia unui apropiat al scriitorului, care n-ar putea fi bănuit de rele intenții față de amintirea acestuia și care nu e altcineva decât Mircea Dinescu. Iată propozițiile domniei sale: „Dacă talentul nu și l-a îngropat, în schimb talanții și-i îngropa într-un mic CEC la întretărirea Căii Moșilor cu Bulevardul Republicii. M-a rugat odată să-l însoțesc pe post de gorilă, pentru a depune acolo icrele unei genți diplomat, adică vreo două kilograme de albastru de Voroneț cu chipul lui Nicolae Bălcescu, prețul punnilor primiți de junele cizmar ratat de-a lungul unui capitol proaspăt introdus între paginile **Delirului**. Fiindcă acesta-i adevărul - manuscrisul inițial nu conținea pic de esență de Scornicești. Așa a vrut însă tovarășul Dumnezeu, pe atunci secretar cu propaganda la CC al PCR, care, într-o convorbire intimă cu marele prozator, l-a îmbrobodit, momindu-l cu o mare prelungire de tiraj care a făcut din **Delirul** un bestseller și deci o lovitură financiară” (**De ce n-a vrut Marin Preda să continue Delirul**, în volumul **Pamflete vesele și triste**, Editura Seara, 1996). Și cu următorul adaos: „Dumitru Popescu i-a înlesnit prozatorului accesul la arhiva cu documente secrete legate de cel de-al doilea Război Mondial și de perioada dictaturii antonesciene, și, într-un dialog colegial, i-a aruncat nada cu biografia *Tovarășului*, care ar trebui nemurit într-un roman semnat nu de scribării ortodocși, ci de un autor de categorie grea”. Deși m-am ocupat de acest text al poetului Dinescu într-un comentariu intitulat **Un act de vânzare-cumpărare** (cuprins și în volumul nostru, **Amurgul idolilor**, Editura Nemira, 1999), o simpatomatică tăcere a defensorilor lui Marin Preda l-a înconjurat până azi...

Rezumând, lucrurile stau cam așa: Marin Preda rămâne unul dintre scriitorii însemnați ai literaturii române de după cel de-al doilea Război Mondial. Cu toate că nu „unicul” și nu neapărat „cel mai”, absorbant arbitrar (vampiric!) al valorii și relevanței altora, așteptând

un climat mai favorabil (cel actual e doar aparent favorabil, *de facto* păgubitor!) unei exegeze degrevate de preconcepții, cu un relief inevitabil accidental precum opera și activitatea celui în chestiune. Cât privește ideea „omului exemplar”, al „marelui caracter”, al „reperului uman” bizuit pasă-mi-te pe o „structurală” dispoziție „împotriva dictaturii de stânga”, pe care l-ar fi întrupat autorul **Desfășurării**, ea e atât de șubredă și sfidătoare, încât n-am putea-o califica decât drept un scandal. Sau mai curând, în climatul nostru balcanic, ca o farsă de prost gust. Cum e cu puțință ca acum, când înregistrăm până la cele mai mici detalii (cu ajutorul lupei) „rinocerizarea” unor Mircea Eliade sau Cioran, să transformăm compromisul lui Marin Preda într-un triumf? Îi încredințăm pe cititori că suntem departe de-a avea „ceva de împărțit” cu Preda, așa cum pretind răuvoitorii ce ne ocolesc cu sistem argumentele, că am dori (ce stupiditate!) „a-i lua locul”! Mai curând ne melancolizează soarta sa postumă deloc invidiabilă, de captiv al unui cult care, încercând a-i disimula slăbiciunile și erorile, nu izbuteste decât a-l mistifica și a-l face antipatic. Avem impresia a ne regăsi în următoarea însemnare a Anei Blandiana: „nu mă pot împiedica, în fața semnificativului său destin, să simt o inexplicabilă, poate absurdă compasiune, așa cum nu mă pot împiedica să-mi fie milă de statuile sortite să rămână, fără scăpare, în arșițe și ger”. Deocamdată mai mult în arșițe. Gerul cumplit s-ar putea să vină ca o urmare fatidică a nesăbuitei arșițe apologetice.

P.S. În „Adevărul literar și artistic” din 8 octombrie 2002, colegul C. Stănescu, glosând un interviu al meu, apărut în „Piața literară” (nr. 17/2002), crede nimerit a afirma: „E jenantă postura eminentului critic care se complăce în figură de «viteză» după război: istoria (analele!) nu înregistrează vreun text sau declarație de *disociere* de regimul în care a trăit, a scris și publicat, în același timp cu Marin Preda care - aici e diferența - s-a *disociat*, oral și scris. Nu doar prin **Imposibila întoarcere** scriitorul s-a disociat, cât se poate de clar, și nu ambiguu, de politica agrară a PCR”. Felul în care Marin Preda „s-a disociat cât se poate de clar, și nu ambiguu” de regimul comunist am încercat să-l arătăm în cele de mai sus. Cât privește comportarea noastră, ea poate fi constatată din suficiente texte inconformiste publicate în decursul „epocii de aur” (răspunsuri la anchete, interviuri, diverse articole, cronici literare defavorabile unor autori oficializați), ca și, de pildă, din Cuvântul rostit la laimosul Colocviu despre poezie de la Iași, texte încă în mare parte neadunate între coperte de carte. Hăituite de cenzură (unele integral respinse), credem că ele înscriu o anume atitudine de care nu ne-am putea jena. Dacă dl C. Stănescu „nu înregistrează” nici o „disociere” a noastră de politica culturală (și nu doar atât) a sistemului totalitar, pe parcursul duratei acestuia, în schimb autoritățile lui le-au „înregistrat” din plin și n-au șovăit a lua măsurile ce le stăteau în obicei: m-au dat afară, în mod demonstrativ, din postul de redactor al revistei „Familia”, m-au împiedicat a mai avea vreun serviciu și m-au proiectat într-un exil intern, în condițiile nu tocmai vesele ale căruia Securitatea n-a încetat a mă teroriza. Să fie o lipsă de coordonare a informației?

A consemnat
Marius Tupan

o întrebare

george ceaușu

Sirena

Se apropie de maluri-n amurgul roșiat
Și valul îl preschimbă în lanuri mari de spice
Cu coada ei solzoasă ea cată să despice
Real de ireal, doar printr-un joc fantastic.

Se-aude apoi și-un cântec, cândva, cântat la tropice
De-un matelot mulatru un pic cam fantomatic
Preluat de o făptură ce-noată acum molatic
Ca unduirea-n valuri să n-o strice,

Iar când amurgul serii încet învinețește
Dispar pletele-i blonde, subit, cu primul val
Și sânii ei ca piatra străpung ușor abisul.

A fost doar năluceală sau chiar femeia-pește
Ce-și doarme somnul lin pe patul de coral
Ori, dintre toate acestea-mi s-a risipit doar visul?

Sufletul meu - jocheu
La herghelia cailor de mare.

*
Eternitate!
Ninge în ceruri
Cu suflete fulgi.

*
Adulmec marea -
Ca pe o femeie
Discret parfumată.

*
Albina zburând către soare
Singura piedică -
Floarea de colț.

Tămâiați de bezmeticii fluturi

Tămâiați de bezmeticii fluturi cu aripi colorate
Dorm somnul de veci îngropați într-o dună
Dar, câte lucruri neplăcute să fi fost întâmplare
Pe parcursul trecerii vămilelor la veșnica humă?

Corbul ce face vizite seara le spune că apa
Ce o beau când erau mici din știubei
Acum nu-i bună și-i mai scumpă ca braga
Că viața-ți zorită de demonii mileniului trei.

Dorm somnul de veci claustrați într-o dună
Bântuiți de fluturi cu aripi de sidef
Dacă viața pământeană nu-i tocmai bună
La înviere, Domane, nici că au chef.

Căci, mortul dus la groapă nu învie
La fel ca frunza în vie
De apucă și vestejește
Cade și-apoi putrezește.

Ochii-mi veneau din șirul atâtor plecări...

Ochii-mi veneau din răspântii de zodii
când hotarele parcă se retrăgeau în oglinzi
ori nunți...

Gătite-mi erau cuvintele tăcerii
cu buzele sufletului așteptând poate,
în icoane sau mâini de grâu
să le pronunți...

Ochi-mi treceau din amurguri de rană-n descântec
(cândva, știi?), eram totuși o parte de liniști
și din flăcări o parte)
strânse-n nesomnul nopților
cu gust de mere furate
sau în șleaul drumului
galopând de departe
precum un ecou,
parcă numai și numai
după urma pasului tău...

Ochii-mi soseau din răscruci răskoapte în vrajă
de n-aveam cum să nu-mi imaginez
că lângă ulucile de piatră și secetă
izvorite în fâșii de apă,
tu,
nu păstrai în căușul palmelor
măcar o picătură
din furtunile de deasupra lumii
după care alergau de-a lungul veacurilor,
însetați, corăbierii lunii...

Ochii-mi veneau din șirul atâtor plecări...
(și-acum se mai văd parcă lacrimi
de rămas bun
hohotind peste ore...

vasile ioan ciutacu

și-acum se mai aud orele-acelea din zare,
șuvițe de drum...)
Cândva tu-mi erai privire de-acum,
asemenea unei rugi
zise la ceas de cumpănă și dor,
de-ți voi sorbi,
cu buzele din liniști albe,
izvorul din palme...

Ochi-mi vin de demult, de bună seamă
ca și cuvintele toate,
din jocul grav al palmelor noastre
pe-o bucată de cer
înstelate...

Să n-aud

Nu-mi căta nod în papură tocmai acum
Când bruma se-agață de urme-mi și tâmple !...
A mai rămas parcă o stea-n vânățul prun,
Nu mă-ntreba ce-i va fi scris să se-ntâmple !...

... Poate, cândva, urșii mai mari ca bârlogul
S-or repezi în noaptea lor s-o răpună...
Încă mai trage-ți lângă mine și șezlongul
Și sărutarea-ți fulgerată de lună.

Să n-aud cum pomul e-aproape înfrânt
Când timpu-n coroană-i ascunde din cer...
Unde rămasesem să-ți spun că mai sunt
Când Carul Mare se plimbă prin mine?...

Nu mă-ntreba nicicând ce-o să se întâmple
Cu steaua rămasă în vânățul prun,
Când bruma îmi arde din urme și tâmple
Și neaua degeaba încerc să ți-o spun !...

Poezia care dă numele volumului, **Câinele din vis**, de Anghel Gâdea (Editura Eminescu, 2001) opune, evident, două realități: „lumea cea aievea“, banală, mercantilă și meschină și „lumea-nchipuirii“ cu-ale ei flori de aur, lumea idealului pur. Poetul, situat pe linia de demarcație dintre cele două lumi, se simte, deopotrivă, atras, prin ceea ce e lumesc și teluric în ființa sa, de „lumea cea aievea“ în care ar avea la masă, consecință a unor compromisiuri, „mai multe ciolane și mai multe oase“, și de lumea spiritului de care se simte legat prin toate fibrele invizibile ale ființei. Detașarea de „lumea cea aievea“ se face prin autoironie, autopersiflare. **Câinele din vis** reprezintă materializarea în spațiul virtual a ceea ce simte ignobil în propria ființă și de care vrea să se lepede printr-un act de voință convertit în curajul asumării destinului. E o măreție a ființei care acceptă provocările soartei acceptând lupta într-un permanent efort către demnitate, garanția verticalității, a inflexibilității.

O alterare a contururilor lumii reale se regăsește în **Labele**, unde feminitatea, depoezitată prin integrarea în durată, se pervertește, se maculează în afara limitelor nelimitei: „O pictasem de mult în minte/ Și nimeni n-o atinsese-n gândurile mele/ Nici măcar c-o petală...“ Orice atingere a irealului cu realul duce la tulburarea liniilor, la dezechilibru și lizarmonie.

Există permanent o delimitare între contingent și transcendent, între poet și lume, ca și cum glasuri tainice îl cheamă, reținându-l, spre altceva, dirijând sensul privirii spre zări eterne. Poetul simte că există un flux misterios care-l sustrage timpului și căruia, prin retra-

stop cadru

gere în sine, tinde să i se integreze.

Ca principiu constitutiv al lumii, feminitatea, încărcată de ecouri blagiene, e o permanență în poezia lui A. Gâdea. Asociată cu lumina, femeia este, în **Femeia care lumina**, arhetipala Ea din acel cuplu ideal situat în atemporalitate. **Femeia din vis** traduce eterna aspirație spre ideal a omului într-o confruntare sisifiană cu realul, opunând „femeia din Certificat“. Altădată, femeia se individualizează devenind o „miresă răătăcită“ (**Mireasa răătăcită, N-a trecut Proba**). Eros și Thanatos se întrepătrund în sensuri grave, căci iubirea și moartea sunt complementare: „Că ea nu știe, sigur nu știe./ Femeia aceea în verde/ Că străzile toate și pomii/ O aduc la mine mereu...“.

O altă ipostază a feminității este cea maternă (**Cântec, Fuga din placenta**). Nașterea e văzută ca o fugă, ca o evadare, ca o desprindere de etern în durată, ca o rupere de maternitate și, deci, de sacru. Spațial, poetul conturează, de asemenea, două lumi - lumea prespațială și pretemporală a ne-nașterii, lume perfectă prin starea de virtualitate, de increat și cea spațială și temporală a nașterii ca pierdere a spiritului în materie. Obiectele, elemente ce configurează această lume, se circumscriu în jurul simbolurilor mitice - apa, pământul, aerul, focul. Nașterea capătă dimensiuni cosmice; ontogeneza repetă filogeneza. Turnul (**Din turn**) e un simbol ascensional necesar poetului într-o lume în care pare că totul se târâște. Însă, chiar simțindu-și aproape sfârșitul (**Lângă crepuscul**), poetul aspiră

Drumul către sine

ana dobre

spre cer: „Urcă potecile-n cer...“. E aici și senzația dramatică a risipirii idealurilor, pe *drum*, simbol al fragilității, al nehotărârii, „lângă crepuscul“ sau „în echinox“ (**Echinox**), unde poetul se simte într-o răscruce, pus mereu în fața unei alternative, pus să aleagă. Liberul arbitru, motiv subteran al poeziei sale, îi determină viața, îi obligă libertatea și independența.

Dacă simbolistica feminității înfioară prin gravitate și conotații adânci, cea a masculinității pare fragilă și neviabilă. Adresarea prea directă unui fiu real, biologic, susținută și prin dedicație în **Unde plec**, nu este suficient de defigurativă și poezia suferă de delirizare prin marea infuzie de real, deși fuga, delimitarea de real îl definesc pe poet. Emoționează, totuși, cântecul trist al trecerii, al percepției duratei în lanțul succesiv al generațiilor.

Poet al profunzimilor mai mult decât al definițiilor care să așeze obiectele într-o lume ordonată și cunoscută, *asimilată*, așadar de spirit. A. Gâdea pune într-o ecuație poetică problemele obsedante, chinuitoare ale omului. O viziune hegeliană a vieții ca alergare în cerc într-o devenire eternă a spiritului și o întoarcere a materiei în ea însăși fac ca poezii precum **Alergare, Lunecând**, să transmită prin ideatică și prin ritm febrilitatea, pulsul vieții.

Cele mai multe poezii (**Dans, Logodna toridă, Zbor străin**) fac din poet un avid spectator al mișcărilor pe bina cea mare a lumii. El își asumă rolul contemplatorului, uneori, al vânătorului, al vulturului, alteori. Himera văzduhului îl soliciată, îl atrage, îl consumă, îl intrigă dar nu i se poate sustrage, nu o poate ignora sau abandona: „Voiam s-o prind, să-i răvășesc penele./ Să zbor cu ea doar o clipă./ Sau poate un veac...“. Viața, realul îl cheamă, pe de o parte, cu aceeași intensitate (**Chemare**) și drama se naște din imposibilitatea unei opțiuni definitive.

Un cântec al trecerii cu nostalgii de tristeți și de ierni, și de zăpezi, se ascunde în **Trecerea prin flori** în care sentimentul permanenței tinereții spirituale se transmite prin prezentul etern, fixând eul liric în durată eternității. Simbolistica anotimpurilor e transgresată, iarna e, de fapt, o vară perpetuă. Jocul timpurilor verbale ar traduce înseși incertitudinile existențiale pe care omul se străduiește să le transforme în certitudini. Nostalgia ființei nu dispare, căci dincolo de limba invizibilului continuă să existe *altceva* vizibil pentru cel obișnuit să ridice valurile misterului.

Sacru și profan, într-o viziune tragică proprie, sunt coordonate ale lumii de taină în **Sărdăreasa**, una dintre cele mai frumoase poezii ale volumului. Imaginea lui Hristos „încremenit acolo pe cruce“ așteptând miezul nopții „ca să învieze“ este strigătul disperat (și triumfător) al profetului ca o Casandră care spune adevărul, avertizând, fără să fie luat în seamă. În **Turnesol**, sentimentul disperării e mai accentuat prin manifestarea unei lipse de încredere în scrisul său și chiar, prin extensiune, în destinul său creator: „Să mă întorc la tine iar./ Cerneala mea din întuneric./ Hârtia

mea de turnesol./ Să scriu din nou./ Dar tot *degeaba...*“ (s.n.). Poezia nu e în afara unui existențialism exasperant deoarece freământul existenței prin repetare stereotipă lipsește ființa de anvergura percepției globale. Doar creația dezmargină, ducând spiritul „până la stele“. Dacă realul uniformizează, secătuieste, mărginește, irealul, prin puterea creației, prin demiurgia gândului creator, răscumpără suferința de diviziune, de risipire convertind tragedia umană într-o victorie a spiritului dincolo de spațiu și timp.

Un orgoliu temperat de durerea conștientizării trecerii transpare în **Pulbere**, învăluit în mantia unei tristeți de **Ecleziast**, fără a lipsi de imaginea perspectivei și a continuității. Poetul deschide „mii ferestre“ (**Supunerea pe arbori**), „ca niște fântâni“ spre lume, marcându-și orgolios terenul și delimitându-se de dușmanii care trăiesc „într-o altă galaxie...“. Poate că în felul lor toți poezii războiesc cu lumea în care trăiesc. La A. Gâdea acest război, insidios, nu e dus *pe față*, ci ascuns (efect *underground*) mocnind sub cenușa imaginilor artistice izbucnind vituperant răscumpărând, prin bucurie spirituală, răni care, se simte, nu se închid și nu se cicatrizează. Poate să existe iertarea, nu și uitarea. Ca un nou Darie, A. Gâdea nu uită nimic din întâmplările care i-au marcat destinul, închizând și deschizând drumuri care duc în memorie și în durere. Iar întâmplările ființei sunt convertite în creație prin decelare de sens și infuzie de semnificație. Viața nu are valoare în afara creației de frumos, este mesajul nobil al poetului într-o lume acaparată, la suprafață, de fantezele derizoriului și ale nonvalorii.

vintilă horia - Întoarcerea din exil

Personalitatea lui Vintilă Horia, de profundă rezonanță deopotrivă în cultura română și în cea hispanică, a fost de curând omagiată la Madrid, prin publicarea în versiune spaniolă a primelor sale povestiri, scrise în România înainte de a pleca în îndelungatul său exil. Volumul, intitulat **El fin del exilio. Cuentos de juventud** (Sfârșitul exilului. Povestiri din tinerețe) a apărut la Editura Criterio Libros din capitala Spaniei, înființată în 2001, al cărui tânăr și entuziast director, Carmelo López Arias Montenegro, i-a fost student lui Vintilă Horia la Universitatea din Alcalá de Henares. Cartea poartă titlul uneia dintre cele 21 de povestiri, care însumează 352 de pagini, fiind astfel o antologie completă a operei narative de tinerețe a marelui scriitor. Prezenta ediție spaniolă se întemeiază pe culegerea de povestiri **Moartea morții mele** (apărută la Cluj, la Editura Dacia, în 1999), la care s-au adăugat alte șase povestiri din publicațiile vremii, la care autorul a colaborat cu asiduitate.

Traducerea volumului reprezintă rodul colaborării hispanistelor Sanda Popescu Duma, inițiatoarea proiectului, Ileana Scipione, care a asigurat și munca de coordonare și Tudora Șandru Mehedinți.

Deschisă de o densă introducere, *Vintilă Horia și tentația fantasticului*, semnată de Mircea Popa, recenta carte beneficiază de condiții grafice de excepție la care și-a adus major contribuția tânara pictoriță Bianca Scurtu, autorea frumoasei acuarele reproduce pe copertă.

Lansarea volumului lui Vintilă Horia, **El fin del exilio. Cuentos de juventud**, a avut loc la sfârșitul lunii septembrie, constituindu-se într-un fericit eveniment literar, organizat de Ambasada României la Madrid în chiar sediul său, și de la Editura Criterio Libros. În fața unei asistențe numeroase, din care n-au lipsit oameni de cultură, politicieni, studenți, reporteri, ziariști de la prestigioase publicații, români stabiliți în Spania, prieteni spanioli ai României, și în prezența soției scriitorului, doamna Olga Horia, au fost evocate, cu emoție, figura și activitatea lui Vintilă Horia, precum și semnificația apariției recente cărți, de către cei care au luat cuvântul: ambasadorul Stelian Oancea, directorul Editurii Criterio Libros, profesorul Mircea Popa și, în numele

traducătoarelor, Sanda Popescu Duma.

Am avut bucuria de a-l revedea cu acest prilej pe distinsul poet, critic și editor de la Barcelona, Enrique Badosa, care a scris recenziile cea mai pertinentă, la vremea respectivă, la apariția versiunii spaniole a celebrului roman al lui Vintilă Horia, **Dumnezeu s-a născut în exil** (în publicația culturală „Glosa“, nr. 115, ianuarie 1968) și care mi-a încredințat o interesantă mărturie literară: scrisoarea de mulțumire pe care i-a adresat-o scriitorul. Considerând că această scrisoare inedită reprezintă un fapt de cultură grăitor atât pentru istoria literaturii române, cât și pentru cititorii revistei „Luceafărul“, o reproducem în continuare, în facsimil și în traducere.

VINTILĂ HORIA
AUTOR DE LAS OBRAS
MADRID

el 4/VI/68

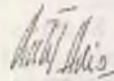
Mi estimado y admirado amigo:

He recibido su carta mientras estaba con mis padres, recién llegados de Rumanía, en Polop de la Marina el fabuloso sitio que Gabriel Miró describió en "Años y leguas" y donde tengo una casita. Por este motivo tardé en contestarle. Me puse a pensar para darle las gracias: su crítica dedicada a "Dios ha nacido en el exilio" es una de las mejores que se hayan escrito en España, la única, en que haya relacionado mi interpretación de Ovidio con su pitagorismo y no lo que Carcopino dice sobre ello. La clave del libro está, precisamente, en el pitagorismo de Ovidio, y esto nadie lo ha visto antes de Carcopino, con su gran conocimiento de las cosas y con su sentido de lo literario. Conservaré su crítica como un testimonio, pero mi precioso, de su amable comprensión y comprensión. Es esto hacer crítica y me gustaría de veras que usted decidiera un día a escribir algo para mi colección, ya que estoy seguro que acertaría. Gracias, pues, por lo pasado y lo futuro.

Espero haya recibido mi libro y las fotocopias

Si viene un día a Madrid, me alegraría conocer personalmente y charlar un rato con usted.

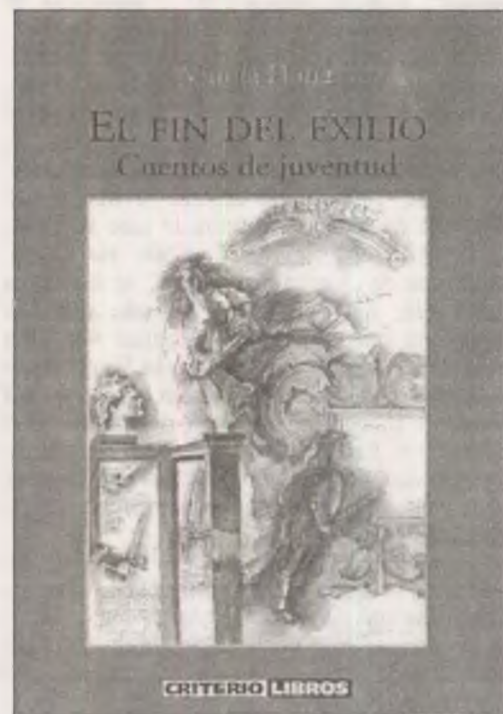
Un cordial saludo de su buen amigo

4/VI/1968

Stimat și admirat prieten,

Am primit scrisoarea dumneavoastră în vreme ce mă aflam cu părinții mei, sosiți de curând din România, la Polop de la Marina, fabulosul loc pe care Gabriel

Miró îl descrie în *Ani și leghe*, unde am căsuță. Din acest motiv am întârziat cu răspunsul. În primul rând, pentru a vă mulțumi: critica dumneavoastră la *Dumnezeu s-a născut în exil* este una dintre cele mai bune care s-au scris în Spania, singura, cred, care a pus în legătură interpretarea pe care i-am dat-o lui Ovidiu cu pitagorismul său și cu ceea ce Carcopino spune cu privire la aceasta. (Vintilă Horia se referă la fragmentul din cronică scrisă de Badona în care acesta afirmă că istoricul francez Jerome Carcopino demonstrează în lucrarea *Rencontres de l'histoire et de la littérature romaines* - Flammarion, 1963 - că motivul exilării lui Ovidiu a fost tocmai convertirea sa la neopitagorism, ceea ce i-a atras pe veci dușmănia lui Augustus.) Cheia cărții se află tocmai în pitagorismul lui Ovidiu, și nimeni nu a văzut-o înainte de Carcopino cu marea sa cunoaștere a lucrurilor și cu simțul său literar. Voi păstra critica dumneavoastră ca pe o mărturie, prețioasă pentru mine, a amabilei dumneavoastră înțelegeri și puteri de pătrundere. Aceasta înseamnă să faci critică și mi-ar plăcea cu adevărat să vă decideți într-o bună zi să scrieți ceva pentru colecția mea, căci sunt sigur că va fi o reușită. Mulțumesc, deci, pentru ce ați făcut și pentru ce veți face în viitor.

Sper că ați primit cartea mea și fotocopiiile.

Dacă veniți într-o zi la Madrid, m-aș bucura să vă cunosc personal și să stau în tihnă de vorbă cu dumneavoastră.

Un salut cordial de la bunul dumneavoastră prieten,

Vintilă Horia

Prezentare și traducere de
Tudora Șandru Mehedinți

Ilia Galán

(spania)

Piramida părăsită

O mare se îneacă între două țarmuri.
Oamenii veniți din insule
trec pe un pod de nisip.
Oamenii crucii și ai spadei
taie liane în junglă
desenând drumuri
cu piroane însângerate
și rugăciuni de pergament.

Oamenii spadei
au sfărâmat raiul de sticlă verde
și din cioburi a curs un pustiu
cu cruci de oseminte
pe mormane de nisip
și rădăcini de strigăte

Oamenii crucii
se înveșmântau sărutând rănilor
despuiatilor care se înecau înlănțuiți
în lacrimi de sânge negru.

Oamenii crucii
au lăsat potirul
pentru a cultiva foamea
propovăduind cuvintele
marei Cuvânt.

Mare

Câteva picături de nisip
au simbolizat ce n-au izbutit
tone de stânci
prăbușindu-se-n apele adânci

și necuprinsul a adormit

Alb antilian negru

În frunzișul copacilor
se ascund maimuțele
negrei păduri virgine.

O piele tuciurie
întinde mâna

spre o mână albă
sărutând armele-i albe
și aruncând săgețile.

Dintr-o inimă ostenită picură sânge
O sărutare face
să strălucească buzele
în noaptea junglei.
Anii cresc printre crengi
și gemetele se pierd în frunziș.
S-a născut un copil.
Lumină rumenită.
Nu mai curge sânge.
Nu mai zornăie armele.

Doar soarele strălucește.

Femeia aceea goală
a simțit cum apa rece
și sarea strălucitoare
îi înfioară pubisul negru
și n-a mai pășit pe valuri
ci a lăsat doar urme pe nisipul
unde crabii
i-au găsit umbra.

Statuia aceea grecească
mânjită de nisip
și cu pletele umede
tolănită pe fire de aur
a fost înghițită de marea
mistuitoare
și a dispărut.

Până când Soarele a absorbit
limbile de prisos
și atunci a apărut
înveșmântată cu solzi de pește
și îndrăznind totul.

Cuvântul acela s-a născut.

Oamenii locului
cu cătușe de soare
îl cheamă pe misionarul bărbos

*Licențiat în filosofie al
Universității din Navarra, Ilia
Galán (n. 1966) s-a afirmat în
ultimul deceniu ca un important
poet și eseist al tinerei generații. În
1987 a întemeiat revista „Aula
Cero” („Aula Zero”), iar în 1989,
revista literară „Ahora” („Acum”).
Și-a susținut doctoratul în 1991 cu
o teză intitulată *Dens vel Arssive
Natura*. Schelling. În prezent este
profesor la catedra de Humanistică
și Științele Comunicării a Univer-
sității Carlos al III-lea din Madrid.
Colaborează asiduu la revistele de
poezie din Spania.*

venit de departe
pe când copiii își șterg lacrimile
căutându-și o mamă.

Oamenii cu săgeți
și-au frânt spadele
în vârful piramidelor.

Nu mai sunt sacrificii omenești.

Oamenii
se nasc și se înmulțesc
vopsind copii cu noi culori.
Ridică temple și seamănă ogoarele
cu semințele unei cărți.

Un bătrân se îneacă
cu lacrimile sângelui uscat
văzând cum se joacă în praf
copiii prieteni.

O mare nouă crește
între două țarmuri
și oamenii veniți
din insulele îndrăgite
trec pe un pod de piatră.

Prezentare și traducere de
Andrei Jonescu

literatura lumii

„Gouncourt“ - 2002

ion crețu

Luni, 28 octombrie, s-au decernat alte două importante premii literare, Gouncourt și Renaudot. Primul a revenit lui Pascal Quignard pentru romanul **Ombres errantes**, apărut la Editura Grasset. Hotărîrea a fost luată abia în turul 3 de scrutin, cu șase voturi pentru. Urmaătorii clasați, Olivier Rolin, cu **Tigre de papier**, și Gérard de Cortanze, pentru **Assam**, au obținut doar câte două voturi.

Potrivit cotidianului „Le Monde“, juriul s-a pronunțat „în favoarea unui scriitor unanim respectat, în favoarea unei opere pretențioase și originale /.../ a unui roman greu de clasificat, chiar de definit, și accesibil unei minorități“. Firește, victoria este împărțită deopotrivă și de editorul Grasset care nu mai fusese recompensat cu acest premiu foarte rentabil pentru vânzări, din 1997, când Patrick Rambaud a ținut capul de afiș cu **La Bataille**. De acest premiu s-a bucurat, se pare, și un alt mare editor, Gallimard, care-și trece în cont meritul de a fi publicat mai multe scrieri ale lui Quignard, ceva mai lizibile decât **Umbre rătăcitoare**, cum ar fi **Le Sabon de Wurtemberg**, **Tous les matins du monde** (transpus pe ecran, deja), sau **Térasse à Rome** căruia Academia Franceză i-a acordat lauri în 2000. Nu știm, mărturisim, cum arată acest ultim roman al lui Quignard, dar faptul că a fost preferatul „nemuritorilor“ reprezintă o garanție. Asta cel puțin în virtutea experienței pozitive pe care am avut-o cu un alt roman intrat în grațiile Academiei și prezentat în această pagină, **La Comédie de Terracina**, de Frédéric Vitoux (1994).

Pascal Quignard, în vârstă de 54 de ani, este, potrivit aceluiași cotidian, un om discret care își revendică un statut de „călugăr“, de „adevărat artist care trebuie să-și părăsească rolul social în favoarea unei meniri pur artistice“. Quignard este un latinist înfocat, pasionat de muzică și autor a numeroase „mici tratate“ despre literatura veche, mai puțin cunoscută, greacă, latină și orientală, texte în care se amestecă ficțiunea și reflecția. După ce a predat o vreme la catedră, a fost secretar general al Editurii Gallimard, între 1990 și 1994, când a demisionat pentru a se consacra tot timpul scrisului.

Potrivit cronicarului de la „Libération“, este vorba despre „un veritabil proiect literar, despre o oglindă egoistă în care autorul se contemplă și-și pregătește mormântul asemenea unui înțelept din vechime. Există în această carte multă poză, artificiu, cultură, mister, pasișă, latină, minciună, kitsch, uneori ridicul - pe scurt, un joc narcisistic și periculos cu memoria, stilul și ideea pe care poate un om să și-o facă despre sine însuși“.

Romanul lui Quignard, **Umbre rătăcitoare**, la confluența romanului cu eseu, se prezintă sub formă de fragmente, de pagini sau chiar de rânduri, în care-și dau întâlnire erudiția și observația curentă, „ca și când autorul ar fi aruncat pe hârtie gânduri în vederea unei cărți viitoare, pentru a le oferi, în cele din urmă, în stare brută“. Există în actul lecturii „O așteptare care nu dorește să ajungă undeva, susține Quignard. A citi înseamnă a rătăci. Lectura este rătăcire. Lectorul rătăcește, așadar, de la împăratul Tiberiu la Descartes, de la Lao-Tse la Teresa de Avila, de la Clovis la Port Royal. Ceea ce face ca, în mod paradoxal, subiectul cărții să-l constituie tovarășia însăși pe care ne-o oferă romanul. Edificatoare, din

acest punct de vedere, este notația autorului care sosește cu un sac de cărți în casa sa de pe malul râului Yonne: „Vara începea bine. Speram să nu văd pe nimeni... nici memoria... nici chiar limbajul“, și concluzionează: „Fericirea creștea. Am citit toată vara. Fericirea îmi devora capul“.

Pascal Quignard nu face nici un efort pentru a epata. Așa se explică unele pasaje, capitole (!) foarte scurte, de două rânduri cum ar fi: „Rousseau avea un prieten care se numea domnul de Merveilleuc și care locuia la Soleure“.

Umbre rătăcitoare este primul volum al unei trilogii. În volumul doi, **Sur le jadis**, scrie: „o femeie care nu mai există stă lângă mine și-mi dictează calm această carte“. În ultima parte, **Abîmes**, Quignard evocă o „enciclopedie pentru uz particular“.

În aceeași zi de luni, 28 octombrie, a fost decernat și Premiul Renaudot, 2002. Câștigătorul, perdant în competiția pentru Gouncourt, este Gérard de Constanze, ieșit pe primul loc după al cincilea tur de scrutin cu cinci voturi, contra două câte a obținut Vassilis Alexakis cu **Les Mots étrangers** (Editura Stock) și două - Yann Moix, cu **Podium** (Grasset). Născut în 1948, la Paris, aflăm din „Le Monde“, Constanze provine din aristocrația piemonteză. El este autorul a peste 40 de titluri acoperind genuri diferite (poezie, romane, eseuri, antologii, piese de teatru). Colaborează în mod regulat la „Le Figaro littéraire“ și la „Magazine littéraire“. Romanul **Assam**, de factură istorică, se bazează pe povestea adevărată a lui Aventino Di Cortanze, aristocrat rebel, strămoșul autorului, care pleacă în India în căutarea unei presupuse culturi de ceai.

Premiul Renaudot pentru eseu a fost decernat lui Claude-Michel Cluny pentru **Le Silence de Delphes** (Editura La Différence).

bianca marcovici

*
zac în mine fraze care mă obsedează
pe care trebuie să le notez
ca să le șterg apoi
dar trebuie să ajungă acolo
petec mic
introdus în el,
în balonul umplut cu heliu
să-l citească ființa din mine
de Dincolo
chiar dacă jocurile inexistente
îți foarfecă viitorul
ți-l dăruiește într-un poem cald
nefinisat de raționalul din noi
de a ne feri de posibile glume
ale sortii în a nu ne descoperi
farsa
pe care vrem s-o dăruim lumii
mincinoase, tocmai acum!
în mine e lumina Nimănu
(în jurul gropii dansând indieni
în pas de tobe
și șerpilor cu clopoței în groapa nopții)

nerostite cuvinte bolborosite
pe tam tam tam
doar tu tu tu
într-o îmbrățișare fără sfârșit
îmi dai răgazul odihnei
cu capul sprijinit sprijinit
pe umărul tău balsam virtual
fără oglinda mutilării vârstei!

*
când prietena omului de lângă mine
ne va vizita mâine
el va fi singur
pentru că eu îi voi da ocazia
să-și revizuiască sentimentele
față de mine!

*
dacă energiile noastre
ar fi compatibile pe deplin
dacă ne-am visa în aceeași clipă

în dimensiunea a patra a spațiului
- curbura spațiului -
dacă am acumula în noi universul
strângând din dinți
când cineva ne-ar jigni
ne-am roade amândoi
unghiile unul de la altul
pentru a ne înțelege mesajele
fără să ne cuprindem
în sărutul lăuntric
al ființei
din totdeauna idilic.

*
statuile s-au ramolit
au fost detronate
au fost înlocuite -
tu n-ai statuie
ești numai vântul de pe
buzele mele
oare n-are cine să-mi răspundă
cu aceeași putere
în puține cuvinte
în vocea oceanului
în plânsetul sec
alături de trandafirii încă în floare
dar parcă nefericiți?

Prietenă cu Jacques Derrida, Sarah Kofman (1934-1994) a coordonat, alături de acesta și de Jean-Luc Nancy și Philippe Lacoue-Labarthe, cunoscuta colecție "La philosophie en effet" a editurii pariziene Galilee, unde, de altfel, și-a și publicat cea mai mare parte dintre cele douăzeci și cinci de cărți.

Respectul pentru femei, prima dintre lucrările lui Sarah Kofman care apare în limba română, se situează la intersecția dintre deconstrucție și feminismul filosofic, o combinație strategică mult practică într-o anumită regiune a gândirii contemporane, Sarah Kofman fiind, alături de Hélène Cixous sau Luce Irigaray, una dintre reprezentantele feminismului filosofic francez, în condițiile în care această mișcare intelectuală a cunoscut o dezvoltare explozivă și bine ramificată mai cu seamă pe teritoriul nordamerican.

Cu Kant, Sarah Kofman se poartă, în cartea de față, reținut și corect, strict analitic. Pe Rousseau, însă, pare, pur și simplu, a dori să se răzbuie, textul despre acesta, care ocupă cea mai întinsă parte a cărții, crescând și, pînă la urmă, plesnind de accente vindicative.

Căci Sarah Kofman, mai presus de orice, bănuiește și hărțuiește, textul despre Rousseau (mai ales) fiind, așa cum spuneam, o adevărată odoperă de suspiciune, pînă aproape de voință. Pe cât de magistrală, pe atât de rea", Sarah Kofman încearcă, în cazul lui Rousseau mai cu seamă, să facă dreptate, creșterind, pînă la urmă, decât să dea dreptate, voit-nevoit, "obiectului" său analitic.

Sexele, așadar, trebuie să se țină reciproc la respect, "vărsarea" lor unul în altul fiind cea mai mare catastrofă posibilă care se poate întâmpla. De fapt, sexul ca atare, generic, trebuie ținut la respect, de către fiecare ființă personală în parte. Iată, pe scurt, fără nici un protocol analitic, cam cum ar putea fi deconstruită deconstrucția teribilă "diferențe sexuale". Ce demonstrează Rousseau, scăpându-i, pînă la urmă, lui Sarah Kofman? Că separația ontologic-social-politic-sexuală trece prin fiecare: omul trebuie să se respecte pe sine în sine, să se țină la respect, la distanță, trăindu-se, "interpretându-se" teatral-hermeneutic (augustinian, să nu uităm) pe sine însuși. Ambivalență, deci, a respectului: armă cu două tășuri. Respectul discriminează, categorisește, clasifică și califică. Prin respect, bărbatul operează în rîndul femeilor. Gest, deocamdată, mai curînd salvator, responsabil: bărbații divizează sexul feminin, îl polarizează. Or, așa cum demonstra, printre alții, și Pierre Bourdieu (în *Dominația masculină*), femeile sunt "complice", ca orice dominat, la propria lor condiție. Or, tocmai această complicitate a bărbați (dominanți) - femei (dominate) trebuie ruptă. Cum însă, din moment ce, neutralizat ca definiție "biologică", sexul reappare, și mai puternic discriminant, ca "rol" social, ca instrument politic?

Respectul spațiază (spațiu public, spațiul limbajului, spațiul casnic, spațiul care cere, tocmai, comunicare etc.) și "diferanțiază". Este un puternic (nu știu dacă singurul, nu știu nici măcar dacă cel mai important) element de scriitură socială, de unde și mutabilitatea sexelor, iterația și permutabilitatea lor.

Or, tocmai de aceea îi și scapă Rousseau (mai puternic atacat) lui Sarah Kofman: pentru că s-a deconstruit, activ însă, teatral, el însuși, deja, exteriorizându-se, ipostaziindu-se și rupându-se dramatic, alegând să existe în afară, mereu ca altul, ca alt "el însuși", expus, *confesiunile* lui, de exemplu, fiind, tocmai, o anterioară anulată, expusă, publică și, mai ales, vertiginos de mobilă, violent proiectată. Deconstrucție în act, desfășurată, etalată, trăită

Un proces (dinainte pierdut) intentat lui Rousseau

bogdan ghiu

Astfel privită, lupta sexelor ar trebui să ne apară, foucauldian, ca o dispută pe fondul, în mediul puterii. Căci, ne atrăgea atenția Foucault, *există putere* (așa cum *există limbaj*), iar puterea "există" (și "este") tocmai ca dispută, negociere, cucerire, adjudecare, pierdere, furt, apărare: puterea se *exercită* "diacritic". Trăim, prin diverse moduri de exercitare, în societatea puterii. Or, sexul este putere, adică exercițiul de putere, pentru că este, mai presus de orice, relație: sexul "în sine", fie el "biologic" sau "social", este un nonsens. Societatea, pe baza diferențelor, tinde să le anuleze, să instaureze Identical și să-i excludă tocmai pe diferiți, săpându-și temeiul. Fiecare sex vrea să-l supună și să-l instrumentalizeze, în propriile scopuri de reproducere de sine, pe celălalt. Dar aici pare a interveni, conform analizelor lui Sarah Kofman, o asimetrie: femeia e ("biologic") femeie și vrea să fie ("social") bărbat, în timp

- prin treceri, totalizare relațională, emfază "teatrală".

Kant se învelea bine și dormea fără foc. Suferea, cum spune De Quincey (în *Ultimele zile ale lui Immanuel Kant*), de o adevărată "sănătate pozitivă". Și, mai ales, nu și-a

cartea străină

ce bărbatul este ("biologic") bărbat și vrea să fie ("social") tot bărbat. Totul, însă, aceste mișcări ale voinței, pe fond de putere și ca putere.

Căci, după modelul pe care ni-l propune Rousseau, nu suntem sexe pure și stabile, ci micști și altermanți din punct de vedere sexual: când femei, când bărbați; și femei, și bărbați. Or, feminitatea pare a fi, din ambele direcții "sexuale", supusă unei presiuni de ascundere, de refulare dacă nu, de fapt, de forcludere. Sarah Kofman îi intentează tocmai de aceea proces, postum, lui Rousseau: pentru că a deconstruit deja-altfel "diferența sexuală", practicând-o inventiv-polimorf în loc să viseze s-o anuleze "juridist". Se ceartă, postum, cu Rousseau, dându-l în spectacolul - tragic - în care acesta se dăduse deja și încercând să-l facă de răs. Ceea ce ne este dat să citim, în anumite pasaje ale acestui studiu, tinde spre un adevărat linșaj feminist.

Rousseau vrea să fie, liniștit, "femeie", dincolo de sex, în insula lui, dar este împiedicat de societate, de falsele femei și de falșii bărbați, cu toții mimetici, amestecați, mixați. "Linia de fugă" ultimă pe care o alege este, atunci, cea vegetală: Rousseau se apropie de plante, se întinde lângă ele. Or, Sarah Kofman nu ezită a dori să-l pedepsească, istoric, pe Rousseau tocmai pentru că *devine*, deschis, femeie și "bărbat de femeie". Se răzbuie pe el pentru că a cutezat să întrușipeze femeia fără sex, desexualizată. Pare ușor să te lupți și, mai ales, să-l învingi (poate chiar fără luptă) pe Rousseau: acesta este ușor de atacat, se expune, se deschide, există la exterior, între ipostazele între care alargă și de care se lasă atras, se comunică, trăiește, cum spune chiar el, "cu pana în gură". Rousseau este un mare "expunător" (mai mult decât "exponent"): citindu-l, înțelegi că, de fapt, contradicțiile nu se "rezolvă", ci se trăiesc, se asumă, se expun, se dau la vedere, se "joacă". Rousseau este exemplul însuși că individul joacă ambele roluri "sexuale" și că numai așa tirania sexului poate fi deconstruită

asociat, existențial, nici o femeie, ținându-se la distanță de ele, la acea distanță "economică" acuzată de Sarah Kofman. Dar nici așa nu-i bine, nevinovat, cea mai rea fiind, însă, în viziunea exegetei, soluția lui Rousseau, care le-a întrușipat, le-a "jucat" pe femei, fiind dependent de ele și manifestându-le superior. "Homosexualul" și "istericul" Rousseau, restaurator al femininului, mai femeie decât femeile, amestec al sexelor în aceeași ființă ("două suflete în același trup", cum spunea el însuși, societate corporală, sexual depășită)? Iată împardonabilul însuși! "Nebunia" lui Rousseau este nebunia interiorizată, trăită, exprimată, manifestată a înseși dinamicității sexului. Dinamimica sexului. "Femeia" trebuie respectată înainte de toate în noi înșine și ca transcendental al umanității de care vrem tot timpul să ne sevrăm.

Rousseau a exemplificat exemplar histrionismul prin text, posibilitatea de a fi altul prin scris. În aceste condiții, a-l acuza că "se contractează", a pune întrebarea dacă "Rousseau" este totuna cu autorul, naratorul sau personajele este cel puțin naivitate mimată, șiretenie "tactică".

La Rousseau mai mult, mai intens poate decât la oricine, gândirea apare ca teatru al fantasmelor. Iar conform gestului exegetei lui postume, istoria culturii apare ca infinită "procesomanie".

Oare mai e la modă emoția?

maria iaiu

Acum două săptămâni, am văzut, aflându-mă pentru a treia oară la Chișinău, Când Isadora dansa de Martin Sherman, în regia Adei Lupu (decor: Petru Balan, costume: Stela Verebceanu, coregrafie: Victoria Bucun, selecție muzicală: Andrei Dimitrovici, Sandu Târșu). Am pledat mult pentru întâlnirea dintre Ada Lupu și trupa basarabeană și venise vremea să mă conving în ce măsură fusese aceasta benefică. M-au impresionat, ca și întâia dată, actorii Teatrului Național "Mihai Eminescu" - talentul lor, dăruirea totală convertită în ore și ore de trudă, respectul deosebit pentru o profesie mai prost plătită decât oriunde.

Ada Lupu a ales un text ciudat, care mi s-a părut destul de greoi din cauza limbilor multe ce urmau a se vorbi pe scenă. La prima vedere părea o pasionantă poveste de dragoste. Abia când a fost urcată piesa pe scenă mi-am dat seama de profundele sale înțelesuri, de adevăratele semnificații. Producția Teatrului Național, așa cum a fost constituită - cu multă migală și infinită tandrețe -, depășește cu mult limitele întâlnirii erotice dintre Isadora Duncan și Esenin, devenind un poetic spectacol despre destinul artistului. Este vorba nu numai despre o iubire fără de seamăn, ci și despre lipsa de înțelegere a societății pentru sensibilitățile și nevoile creatorului, despre lipsa de comunicare a acestuia cu lumea, despre alienare, despre imposibilitatea adaptării sufletelor înalte la banalitatea fiecărei zile. O servitoare franțuzoaică vorbește mereu (în limba ei) despre banii necesari pentru mâncare, în vreme ce Isadora nu se gândește decât la suma necesară construirii unei școli de dans pentru copiii abandonati. Un presupus bancher

italian o întreabă mereu: Dar ce fel de dans *practicați*?, în vreme ce ea încearcă să-i explice cu multă răbdare cum ar folosi fondurile pe care ar urma să le primească de la el în folosul orfanilor.

Replicile spuse pe scenă în mai multe limbi creează senzația că te afli într-un soi de turn Babel, în care nimeni nu ascultă pe nimeni, fiecare încearcă să-și impună propriile idei indiferent la opiniile aproapelui.

În această lume bizară, decadentă (evenimentele se petrec la Paris), urmăm povestea unei sfâșietoare iubiri, a unei femei care nu-și pierde speranța. Isadorea i se iartă discursurile patetice

despre revoluția rusă, despre comunism, despre nevoia ei de a se întoarce la Moscova, despre credința ei că locul lui Esenin se află numai printre ai săi. Este și acesta un adevăr simplu și adesea uitat: pentru artist de cele mai multe rădăcinile sunt foarte importante.

În spectacolul Adei Lupu nimeni nu dansează, însă ritmurile în care evoluează reprezentația sunt diabolice, astfel încât totul se transformă într-un balet straniu pe muzică de Chopin, interpretată *live* de doi adolescenți, și pe senzaționala *muzică* a replicilor rostite într-un anume fel. Se vorbește în română, în rusă, în italiană, în franceză cu o repeziune adesea năucitoare. Mai importantă decât vorbele este starea pe care acestea o impun chiar și atunci când nu le înțelegi. Opt sau zece copile de la un orfelinat, îmbrăcate în văluri (prezumtivul idolul lor) acompaniază discret evoluția dansatoarei. Curios, ritmul în care se mișcă ele este

mult mai lent decât cel al adulților - un contrapunct sugestiv pentru timpul copilăriei, care pare a sta pe loc, în vreme ce, la maturitate, îți resimțim tot mai dureros trecerea.

Spectacolul este foarte modern în construcție și interpretare. Actorii au fost alături de tână rezizatoare, asumându-și total destinele personajelor.

O actriță minionă, foarte frumoasă (dar de vreo 90 de kilograme) o interpretează pe Isadora Mitul balerinei cu trup de silfidă este distrus. Dar Isadora nu este balerină! Dansul său sfidează legile gravitației. Angela Ciobanu, aparent nepotrivită pentru rol, devine, după primele clipe seducătoare (o artistă a cărei forță constă într-un straniu amestec de candoare și pasionalitate). Îl are ca partener pe Igor Caras - necorespunzând nici e imaginii clasice a lui Esenin -, un urs, în fond, un actor de trăire cum rar întâlnim, înzestrat cu multă sensibilitate, tot numai patimă și senzualitate. Fiecare vorbește, pe scenă, în altă limbă (el - rusește, ea - românește), îndrăgostiții recurg la o traducătoare (perfect interpretată de Mihaela Strâmbeanu) - prezență cenuseă, *nesemnificativă* al cărei unic rol ar fi acela de a-i face pe stăpâni să comunice mai ușor. Eroare! Cunoașterea cuvintelor îi îndepărtează. Ei n-au nevoie de vorbe pentru a se înțelege. Gesturile, privirile le ajung. Igor Caras și Angela Ciobanu fac parte din aceea categorie a actorilor care pot interpreta orice rol. Expresivitatea lor deosebită suplinește tipologia personajelor jucate.

Două prezențe agreabile, cu un joc rece, bine articulat sunt a Angelei Cărașu (Mary) și lui Leo Rudenco (Alexandros). Cu umor discret fără stridențe evoluează Ion Mocanu (Luciano) întruchipând tipul omului banal, limitat.

N-am stat nici o clipă să mă gândesc dacă spectacolul e bun sau prost, pentru că emoția a fost permanent foarte puternică. Și, în definitiv, cred că menirea esențială a artei e aceea de a te seduce, nemăiestruindu-ți timp să judeci, să dai verdicte. O reprezentație care te face să vibrezi la intensitatea cea mai înaltă nu poate fi neîmplinită.

După scurtele excursuri "monden" și istoric dintr-un număr precedent, prilejuite de prezentarea extraordinară la Cinemateca Română a peliculei regizorului georgian Ghiuli Ciohnelidze, **Antim Ivireanul/Antim Iverleli** (scenariul: Vaja Ghigașvili), excursuri obligatorii pentru a înțelege atât textul filmului, cât și importanța existenței și a cunoașterii lui, aici și acum, voi relua pana cronicarului de cinema, pentru a mă apropia de substanța intrinsecă a filmului.

Trebuie, mai întâi, să remarc primul aspect care cucerește, și anume calitatea imaginii (semnată de excelenții directori de fotografie A. Maisuradze și I. Iozadze), caracterul ei spectacular, pe alocuri, evasimistic, "de mare frescă istorică". Un aport esențial la aceasta l-a avut plasticitatea aridă, cu aerul ei ancestral, a peisajului gruzin, în care dantelăriile de

piatră albă ale bisericilor, sprijinind, parcă, albastrul cerului, par o continuare a stâncărilor albe pe care sunt durate, dar și virtuțile celorlalte locații de filmare, toate, autentice - de la Palatul Mogoșoaia, până la minaretele actualului Istanbul.

Tot de poetica imaginii ține și chipul uman. Expresivitatea nobilă a chipului georgian, de o frumusețe austeră și senzuală în același timp, purtătoare a unei armonii spiritualizate, de tipul canoanelor antice, a putut fi admirată într-o galerie de personaje, animate de o trăire cu nimic mai prejos, interpretate de mari actori ai ecranului gruzin.

Dar în cinema, autenticitatea obrazului este vădită de gest. Iar valențele spirituale dezvăluite de chip și-au dat deplina măsură în calitatea interpretării, cu deosebire în redarea mediului monahal medieval, axată pe înțelegerea mentalității și pe **asumarea înălțimii de credință** a înaintașilor, iar nu pe emfatică etalare a veșmintelor și pe gesturi de protocol (ca în atâtea filme românești mai vechi, altfel, formal educative, despre voievozii noștri). A putea aduce pe ecran rugăciunea nu poate decât cel ce o cultivă în suflet, până a o înscrie în ordinul firescului: emoția și concentrarea nu se învață, nu se mimează, ci se trăiesc. (De aceea, iar nu datorită

Martiriu și film

elena dulgheru

prezumtivului deficit de spectaculozitate, ecranul i-a preferat întotdeauna pe "haiducii" de orice fel, eroilor civilizatori și marilor mistici).

La întrebarea mea: "*Cum este posibil, din punct de vedere artistic, să aduci pe ecran evlavie, fără să cazi în desuetudine și formalism?*", răspunsul lui Ghiuli Ciohnelidze a fost simplu și dezarmant: "*Noi, gruzinii, suntem creștini de paisprezece secole, mergem la biserică... Pentru noi, lucrurile acestea țin de firesc.*" Dacă nu aș fi văzut filmul, aș fi considerat că este un răspuns-șablon și i-aș fi replicat la fel, cu cei "două mii de ani de creștinism românesc", care, vai, nu se mai regăsesc practic în nici o operă importantă și *medializată* din cultura noastră contemporană. Și mai amară a fost pentru mine continuarea replicii cineastului (al cărui bunic am aflat că a fost episcop al Bisericii Gruziei): "*Timp de șaptezeci de ani de comunism i-am arătat pe preoți ca pe niște caraghioși. Dar poporul a rămas credincios, chiar dacă era interzis să mergi la biserică.*" Alte cuvinte în aparență banale și de protocol, iarăși am înghițit în sec, nemărturisindu-i că la noi, în cinema, și astăzi preoții sunt înfățișați de regizorii cei mai *en vogue* conform aceluiași șablon comunist. Să fie, oare, arta în aparență cea mai avangardistă, minată de cea mai mare osificare intelectuală și lipsă de discernământ?

A nominaliza galeria de actori care au dat glas cucerniciei răsăritene medievale, dar și spasmelor epocii nu ne este ușor, nu atât datorită listei lungi a interpreților de plan secund, cât mai ales datorită mijloacelor foarte modeste de promovare a filmului, fapt care nu a îngăduit, deocamdată, editarea unui caiet de prezentare. Ca să parafrazez observația profetică a Patriarhului nostru, mucenicia (posibilă și în cadrul breslei, când gestul îi este închinat lui Dumnezeu) nu e interesată de crearea unei "imagini publice" prin strategii de advertising, ci, chiar și atunci când se intersectează cu artele, de cu totul

alte "imagini" și "strategii".

Voi vorbi, pe scurt, numai de eroul principal care polarizează în jurul său întreaga dramaturgie a filmului și este întruchipat, la cele trei vârste ale vieții, de trei actori diferiți. Copilul Andrei (numele interpretului mi-a rămas, din păcate, necunoscut) cel ce va fi devenit mai târziu monahul Antim are de traversat o pruncie greu lovită de vitregia istoriei (prin pierderea mamei, ucisă de turci), dar călăuzită de lumina credinței, apoi primește harul revărsat dir-plin, ca tânăr mire al Domnului, urmând să își asume cu dârzenie, până la jefită, destinul de slujitor întru slava lui Dumnezeu al altui popor creștin, ca episcop de Râmnic și apoi mitropolit al fiării Românești. Tânărul și luminosul monah Antim e întruchipat de Lașel Okroșidze, un actor capabil să redea simultan sensibilitatea și fermitatea, curajul și dăruirea, având valențe certe pentru interpretarea unor personaje de mare puritate și încălcătoare a spiritualității. "Vârsta maturității" și a arhieriei poartă chiar semnătura regizorului - actor de notorietate, având la activ peste șaiszeci de roluri, impunător prin sobrietate, concentrare și putere de convingere.

Cu mâna sigură a artistului ajuns la clasicismul artei sale, cu sufletul atașat de tainutul colț de lume, de ethos și de timp pe care-l evocă, Ghiuli Ciohnelidze dă viață vibrantei - și foarte actuale, pentru cine știe a citi printre rânduri - lecții politice, "manageriale" și duhovnicești a marelui cărturar al neamului românesc.

Iar a face un film despre un martir, despre martiriu - iată un moment dintre cele mai rare din istoria cinematografului. (Iată una din probele cele mai grele și mai evitate.)

Scris în 1974, **Concertul baroc** al scriitorului cubanez Alejo Carpentier sugerează prin titlu încorporarea artei muzicale creației literare. Romanul în sine este mai mult decât atât. Bazându-se pe ideea carpentieriană că barocul înseamnă „transformare, schimbare, inovație, simbioză, amestec“, romanul constă într-un amalgam de elemente de diferite tradiții culturale, care se dovedesc artificiale, dar care, în contact unele cu altele, creează împreună o sumă barocă a artificialului.

Subiectul romanului se reduce la călătoria unui mexican bogat însoțit de servitorul lui

conexiunea semnelor

negru, Filomeno, în Europa, mai precis la Madrid și Veneția, ultimul oraș aflat în plin carnaval. Nu întâmplător scriitorul a ales acest cadru. Carnavalul, perioada de timp orgiastică, corespunde unei tendințe spre haos, confuzie și inversare a ordinii stabilite, corespunde, în același timp, unei coincidențe a contrariilor, toate conducând la disoluția lumii prin ruptura temporalului de la principiul realității. În acțiunea romanului carnavalul devine la început doar un pretext pentru bogatul mexican de a se costuma în Montezuma, apoi, ruptura cu timpul real se produce și se derulează multiplicându-se. Cei doi cunosc pe Vivaldi, Scarlatti

Concertul artelor (I)

mariana ploae-hanganu

și Haendel și iau parte împreună la un *concerto grosso* în Ospedale della Pietà. În plin spectacol venețian, Filomeno intervine în concertul europenilor cu o adevărată *jam session* interpretată grosolan atât din punct de vedere al formei, cât și al instrumentelor muzicale. Vivaldi se arată interesat de viața conducătorului Montezuma și se decide să scrie o operă despre tragica cădere a imperiului aztec sub colonizarea spaniolilor. În ziua premierii stăpânul și servitorul asistă la reprezentare, dar, nemulțumit de cele ce aude și vede, bogatul mexican decide să se întoarcă în țara sa. Filomeno rămâne la Veneția pentru a auzi un concert de jazz al cărui interpret nu este altul decât faimosul Luis Armstrong. După concert fostul servitor își continuă drumul spre capitala Franței.

Totul pare și este o fabuloasă invenție a cărei realitate constă doar în câteva nume și două istorii, cea a imperatorului aztec, repovestită și distorsionată, și cea a concertului în sine, derulată de-a lungul romanului.

Montezuma ni se prezintă sub diferite fațete: la începutul romanului este doar un

tablou, așezat la loc de cinste în vasta casă mexicană. La Veneția, Montezuma devine o fantezie carnavalescă, fiind masca sub care se ascunde bogatul mexican; în sfârșit, personajul Montezuma îi oferă lui Vivaldi tema sau motivul central al operei pe care compozitorul italian o va scrie și reprezenta în Veneția, ca fiind „exotică și diferită de spectacolele prezentate în Europa“. Cititorul nu are acces la istoria pe care bogatul mexican (nu are nume în roman) i-o povestește lui Vivaldi; el cunoaște doar ceea ce compozitorul înțelege și desfigurează: o poveste distorsionată de băutură și petrecere, adaptată la cultura europeană de origine greco-latină. În acest fel, adevărata istorie a cuceririi Mexicului devine o parodie în procesul narativ al scriitorului cubanez.

„Alexandru Piru m-a taxat deja de la prima ediție drept delator“

(urmăre din pagina 24)

căpătat, i-am cumpărat după primul semestru de elev la Școala Medie Tehnică de Mecanică Nr. 2, strada Zborului, fost mare liceu evreiesc care-și lăsase acolo biblioteca și pe doamna Stahl, care m-a învățat franceza, după ce am primit bursa de merit. 240 de lei! Mama câștiga 257 de lei lunar, ca femeie de serviciu într-o hală a fabricii militarizate „ICAR“, de la capătul Sebastianului. Important, cred eu, a fost faptul că foarte devreme mi-a devenit clar că, în afara vieții, n-am nimic special de pierdut în viață.

M.T.: Când ați conștientizat că sunteți ales de un anume destin? V-a apărut clar de la început?

M.P.: De acest lucru nu m-am conștientizat nici până azi. Dar încă sper să mi se întâmple cândva ceva în acest sens. Până atunci, dacă hibridizez o expresie română cu o vocabulă germană, pot afirma că totul ține de alles-bules.

M.T.: Mă tem că începuturile dumneavoastră, doldora de frustrări, însoțite de multe incertitudini, v-au marcat pretimpuriu. În ce moment ați realizat că veți fi un mizantrop, care va „sanționa producția literară contemporană, cu ferocitate, atingând uneori nihilismul“?

M.P.: Dragă Marius Tupan, eu nu sunt un mizantrop și nu cred că voi ajunge vreodată. Eu sunt numai un... antrop, fără prefixe sau alte proteze, care constată fără durere și fără plăcere cât de tâmpiți și de ticăloși sunt alți antropi, nu neapărat în raport cu el, nu în raport cu niște etaloane ale aretologiei clasice, recomandate de ONU sau de Patapievici, ci în funcție de propriile lor interese și limite, pe care le ignoră, le sfidează sau nu le valorifică în măsura în care ar trebui. În al doilea rând: între ferocitate sau nihilism și mizantropie nu există o relație relevantă. Rechinul și pantera sunt animale feroce, dar nu nihiliste. În al treilea rând: mizantropia este una și literatura, alta. Iar nihilismul meu determinat de literar este unul direct proporțional cu incapacitatea unui anume literator de a-și servi propria vocație sau propria opțiune. Nihilismul este o filosofie extremistă a absolutului care negativizează ceea ce-i inap pentru absolut. Un termen de simetrie pentru aprobarea totală a lumii, care este celălalt tip de extremism, practicat, bunăoară în critică de-un Perpessicius sau de orice pozitivist cu metodă, capabil să explice cu aceleași mijloace o capodoperă și o mizerie de diletant. Ia să ne aducem aminte de începutul unei *Upanișade*, de Eesha, bunăoară: „That is perfect. This is perfect./ Perfect comes from perfect./ Take perfect from perfect./ the remainder is perfect./ May peace and peace and peace/ be everywhere.“ Trăim în cea mai perfectă dintre lumi, iar unii îi caută imperfecțiunea pentru a fi perfecți. Cât despre frustrări - cine n-a avut? Frustrările mele au fost materiale: ale copilului căruia i-a fost aproape tot timpul foame și frig sau foame și prea cald.

Adrian Iona, Năvodari. Mă bucură foarte mult că ați ținut cont de îndemnul și de părerea pe care vi le-am exprimat într-un „Epistolar“ din luna iulie. Ați revenit și bine ați făcut, de această dată ceea ce mi-ați trimis e mai convingător. Cred însă că puteți să scrieți și mai bine. Răbdare și perseverență! Cum zice un prieten al meu, un maestru într-ale scrisului: „Meseria vreme cere, nu se-nvață din vedere“.

Teodor Sărăcuț-Comănescu, Zalău. Ați publicat - îmi spuneți - două volume: „Restituiri“ (povestiri), la Editura Dacia, și un eseu despre Augustin Buzura, la Editura Sylvania. Pentru „Luceafărul“ ați avut bunăvoința să trimiteți trei texte scurte. Citez din „Punct... și de la capăt“, subintitulat „soliloc fantezist“: „Muzele, ispititoare Muze, adesea nu te lasă să-ți vezi de propriile-ți griji! Una dintre ele mă ispitește mereu, spunându-mi: «Scrie, stăpâne, că ai talent și-ai să vezi ce bine e să-i duci pe alții pe unde vrei și pe unde nu vrei și...“

M-am lăsat, așadar, înduplecat și m-am apucat de lucru. Am început de toate, dar cine-mi garanța că nu mă obosesc degeaba? Când voiam să-mi întreb Muza..., ia-o de unde nu i-...

M-am hotărât atunci să trimit la câteva reviste. Am trimis câteva proze la «Gazeta proprietarilor literari», «Foaia intrușilor», «Adevărul relativ», «Timp și timp-pane»... căci, mi-am zis, prozatorii sunt oameni serioși. După o vreme, același răspuns de peste tot: «Scris indescifrabil. Bateți la mașină...» Am încercat în câteva locuri, dar îmi luau prea mult pentru a-mi scoate părleala, așa că

epistolar

m-am lăsat păgubaș.

Dracul, când n-are ce lucra, își vâra coada și... da' de unde..., dracul era Muza, Muza mea ispititoare: «Nu-i cunoști bine pe oameni. Pe tine te cunoști mai bine. Nu te gândești la ei, gândește-te la tine...»

În Parnas, ci-că Apollo ar fi „păstorul“ muzelor, dar realitatea e că ele nu ascultă de nimeni. Cunoaște-te pe tine însuși sau *Nosce te ipsum* sau *Gnoti seauton*, cum preferați, e un bun îndemn. Și e bine că vă gândiți să scrieți pentru dumneavoastră.

Simone Györfi, Jibou. Nu scrieți deloc rău. Ca stil, ca atmosferă; descrierile sunt destul de izbutite, pe cât am putut să-mi dau seama din textul relativ scurt pe care mi l-ați încredințat. „Livada“, cu cele două părți ale ei, „Recucerirea“ și „Reîntoarcerea“ nu are însă conflict. Or, așa cum a pornit, musai să aibă. Adică, mă înțelegeți, două forțe, doi actanți, cum îi place profesorului Marin Mincu să spună, care se înfruntă, care fac să se nască situații, tensiuni, care aduc schimbări, care duc la un deznodământ. Ce-ar fi să citiți „Vocile tăcerii“, romanul lui Augustin Buzura - veți înțelege de ce acesta și nu altele - și pe urmă mai stăm de vorbă?! După lectură sunt sigur că veți ști ce aveți de făcut. Și, nu uitați, o scrisoare se încheie neapărat cu ceva! Ceva gen:

Al dumneavoastră,
Radu Voinescu

Cine nu dorește o bună comunicare în limba română?

Tatiana Slama-Cazacu

Indiferent de numele inițiatorului și de vreun amestec politic, o *Lege* pentru protejarea limbii române este, azi, necesară și aplicabilă (dacă este vorba despre „Proiectul Legii pentru folosirea limbii române”: cu adăugări, modificări și precizări esențiale).

Într-un moment în care se vorbește aproape obsesiv despre „Uniunea Europeană” și despre „Globalizare”, ca și despre importanța acestora, deci despre importanța unui organism, pe de-o parte, și a unui fenomen în curs de realizare, pe de altă parte, adică despre un proces de integrare a unor țări în structuri bine definite (U.E., N.A.T.O.) sau încă neocoagulate („Globalizarea”), se subliniază și necesitatea comunicării eficiente în contextele menționate. Este vorba despre sisteme care depășesc și mult tradiționalele „relații bilaterale” sau chiar istoria, dar idealista „Societate a Națiunilor” sau până și sisteme mai noi, aproape depășite, ca O.N.U. De aici, necesitatea apelării la un mijloc de comunicare comun, a unui „cod” apt să servească în orice moment, a unei limbi „internaționale”. Totodată, însă, se insistă ca, prin aceasta, să nu se prejudicieze existența ca atare a diverselor limbi - „minore” sau nu, de tradițional prestigiu sau de restrânsă folosire -, iar *ipso facto* să nu se lezeze *identitatea* limbilor din comunitățile statale (italiana, spaniola etc.) sau regionale (catalana etc.), lupta ducându-se până la apărarea idiomurilor locale de mai redusă răspândire (ca friulana, ladino etc.). Fără a putea intra în detalii de argumentare, aș menționa faptul că experiența a zeci de ani ca invitat la diverse reuniuni internaționale (de pildă, organizate de U.N.E.S.C.O.), dar și ca simplu organizator al dinamicii comunicării oficial-politice, științifice, turistice, pragmatice de orice nivel, m-a dus la constatarea următoare, exprimată și formal, într-un raport inaugural, ca invitată la o Conferință Internațională (Porto, februarie, 2002, cf. și textul din „Adevărul literar și artistic”, 11, nr. 615/30.apr.2002: „Identitatea limbii române și politica lingvistică europeană”); limba engleză a devenit „limba internațională” (eventual, *lingua franca*). Aceasta este realitatea actuală neîndoieabilă. Discuțiile (unele, menționate, de-a lungul a zeci de ani) ale specialiștilor în lingvistica aplicată, fără a aminti despre dezideratele unor factori politici, de a se impune alte limbi ca având acest statut, sau a se propune câteva „limbi de lucru” etc., se dovedesc, astăzi, utopice și în orice caz ineficace, provocând o inutilă pierdere de timp, de fonduri și de energie intelectuală. Având acest statut (*de facto*, în mod cert), limba engleză este folosită în comunicarea internațională de orice nivel și totodată *influențează enorm comunicarea*, s-a infiltrat, prin diverși factori care o folosesc, în toate limbile globului, și pătrunzând - insidios sau nu -, prin tehnologiile electronice, prin cele militare, politico-economice, prin canalele de „mijloace de comunicare în masă” (MCM, ca Televiziunea, Radio, Internet, Presă), care au, probabil, cea mai mare frecvență, ne-au pus în fața celei mai vaste infiltrări în special terminologice (dar și privitoare la alte niveluri lingvistice, inclusiv ale deprinderilor comunicative) în foarte multe limbi de pe glob. Aceasta este o latură a contemporaneității, pe care am dorit să o subliniez pe de-o parte.

Dar, pe de altă parte, amintesc din nou despre

dezideratele - exprimate la nivel politic european, în primul rând - relative la necesitățile de preservare a identității lingvistice a limbii fiecărei țări, și totodată, despre insistențele maselor și ale specialiștilor lingviști sau formatorilor de opinie de a se proclama acest drept de apărare a fiecărei limbi (care implică păstrarea, dar și protejarea fiecărei limbi în structurile ei esențiale, gramaticale, fonetice, și, nu mai puțin, lexicale). „Drepturile omului” nu sunt o abstracțiune, iar „Dreptul la limba proprie” (implicit „Dreptul la comunicare” - *Drept nestânjenit de diverse posibile limitări*) este unul dintre Drepturile fundamentale solicitate de omul modern, devenit conștient de enorma importanță a „Comunicării” - verbale în primul rând. În acest moment - anul 2002, adică nu, anticipând, utopic, ceea ce va fi peste 20 de ani -, toți oamenii de pe glob (inclusiv românii) au dreptul la o comunicare nestânjenită, în primul rând în interiorul comunității lor lingvistice, România, și, prin urmare, la un „cod” bine cunoscut și comun tuturor: în consecință, *ori se recurge la limba internațională recunoscută ca atare - limba engleză -, dar însușită și folosită de toți cetățenii acestei țări, ori se recurge la limba română (iar unde este cazul, și la aceea a minorității respective), dar bine cunoscută în elementele ei fundamentale întâlnite în comunicarea adresată tuturor (lexic, pronunțare, structură gramaticală) și totodată corect folosită, din toate aceste puncte de vedere (aspect care ține, de asemenea, de „preservarea limbii”)*.

reacții

*Atâta vreme cât comunicarea este împiedicată de necunoașterea unor părți din vorbirea interlocutorului (care ți se adresează, fie ca individ sau ca „masă”), comunicarea nu se realizează sau este falsificată - poate că este intenționat obstrucționată, pentru a induce în eroare pe interlocutorul care nu cunoaște un cuvânt, implicit sensul lui real, poate chiar cu intenția manipulării în folosul exclusiv al celui care se adresează astfel „necunoscătorilor” (cf. și **Stratagemă comunicatională și manipulară**, Iași, Editura Polirom, 2000). Din acest unghi de vedere trebuie apreciate mesajele sau „discursurile” - în sensul modern al lingvisticii - din *domeniul publicitar* (reclame, anunțuri, știri din presă ori televiziune, radio etc.), ca și cele din *domeniul politic, economic-financiar*, și de orice fel, *dacă sunt adresate „maselor”* - formate din „telespectatori”, auditori, cititori de presă, mesaje parlamentare sau ale Guvernului etc. În acest spirit, așadar, se cuvine - trebuie - luată în considerare situația actuală, dar și de viitor a limbii române.*

În ultimii 12 ani, s-a făcut prea puțin, din acest punct de vedere, pentru limba română. S-au dat alarme relative la *deteriorarea limbii* - din cauza numeroaselor greșeli gramaticale sau a aberațiilor fonetice, a folosirii eronate a unor cuvinte, în ceea ce privește sensul -, sau din cauza nerespectării regulilor dialogului (drept democratic al fiecărui om); s-a menționat abundența de termeni argotici care sărăcesc limba (ca *haios, nasol* etc., îndcoșebi la „generațiile tinere”), s-a remarcat - uneori fără „protest”, ci mai degrabă cu îngăduitoarea acceptare ca

„exprimare literară” - afluența de cuvinte obscene, a sudălmilor în public, dar și în „muzica” *rock, hard* etc., ori s-a exprimat reacția unor răzleți, printre care mă număr, față de avalanșa termenilor străini, necunoscuți celor cărora le sunt adresați. Dar nici școala nu a reacționat prin măsuri speciale (ba chiar, din deprinderi populiste, unele cadre didactice, pentru a le face pe plac elevilor, îi imită, folosind termeni argotici), nici nu au contribuit pozitiv programele de învățământ, școala în genere ori manualele „alternative” sau CNA-ul. Nici Academia Română (care avea, odinioară, o „Comisie” relativ activă, pentru cultivarea limbii) sau organisme oficiale ori de cercetare în domeniul limbii nu au părut preocupate să semnaleze mai drastic și să preconizeze măsuri împotriva acestor stări de fapt, ba chiar le-au tolerat, le-au justificat, le-au „explicat” ca fiind „naturale”.

Și iată, când se ia inițiativa parlamentară a unei „Legi” de „folosire a limbii române” (eu aș continua să susțin denumirea ei ca fiind „de protejare a limbii române”), aceasta trezește reacții violente de respingere, la specialiști și semidocti, la oameni inculți, care nu cunosc limbile străine și nu înțeleg ei înșiși termenii străini cu care sunt „bombardați”, la ziariști, oameni politici, ori mediatizate VIP-uri care „comit” și difuzează, astfel, înfricoșătoare greșeli de limbă. Majoritatea reacțiilor împotriva unei atare „Legi” (deocamdată *împotriva folosirii excesive*, în anumite situații, *a unor termeni străini*, dar eu aș preconiza extinderea ei sau adăugarea alteia, privitoare la imensa degradare gramaticală, fonetică, semantică etc. a limbii noastre, ca și la expresii obscene sau „violente”) au avut loc fără a se cunoaște textul ca atare al „proiectului”, ori s-au inventat opreliști și exemple de detaliu (ca, de pildă „interzicerea” unor cuvinte, ca *baclavă* - am auzit eu însămi acest „protest”), s-a apelat la reminiscențe din școală (ori preluate de la alții, acum) ca ridiculă propunere a *gâtlegău-lui* - în loc de *cravată* -, ori a epocii „Franțuzitelor” - care nu a avut efecte perene -, sau a *furculision*-ului din satirele din Vasile Alecsandri, care se spune că „s-au eliminat” de la sine (nu „de la sine!”) etc.; s-au exprimat spaime față de „amenzi”, față de ignoranța, firească, a „Primarilor”, care nu vor ști cum să aprecieze folosirea unui termen sau a altuia, sau față de cheluteli mari cauzate de schimbarea unor firme, și alte ridicule argumente, care ar voi să arate „inaplicabilitatea” unei atare Legi. Este de prisos să menționez aici argumente ca „naționalism” (greșit înțeles!) sau eronata asociere cu situația din Basarabia („limba moldovenească” era împănată nu doar cu arhaisme etc., ci mai ales cu cuvinte *rusești*), sau „râsul curcilor” (care s-ar pronunța, se pare, asupra „limbii românilor” și asupra unei atare Legi) sau „râsul tinerelor generații” (de care, dimpotrivă, ar trebui să avem grijă, pentru a-i aduce pe adolescenți și tineri la un nivel civilizată de exprimare, iar nu invers, adică să se accepte ca „natural” sindromul *haiosului*). Poate că a intervenit și „teama” că vor greși mulți - *necunoscând sensul termenilor pe care, totuși, îi folosesc* -, sau *încăpățânarea* în a persevera în folosirea unor stratagemă (îmi permit să trimit la cartea menționată mai sus) care ușurează *manipularea* (de natura celei prin „limba de lemn”), sau - chiar la unii lingviști - *cunoașterea insuficientă a limbii engleze, pentru a oferi traduceri* (sau a ști că există echivalente perfecte în limba română ori posibile, în orice caz). În mare măsură, necunoașterea limbii engleze de către mulți care utilizează diverși termeni și totodată *cunoașterea insuficientă a limbii române* pentru a găsi echivalentul este o cauză fundamentală a reacțiilor de respingere a unei asemenea Legi. Așa cum *snobismul, dorința de epatare* („știu engleza” - fie și neștiind-o), *imitarea* nesăbuită a unor persoane „mediatizate” etc.

Floare Mihali Petrov. V-ați imagina că acesta este numele unei... poete? Nici noi. Mai corect, este numele unei versificatoare, nicidecum al unei poete. Madam Floare etc. scrie și, din nefericire, publică **Pamflete pe gaura cheii**. Un titlu la fel de neinspirat ca și numele poetei. Mai rău este că, cocoțat în fruncea volumului, șade litamai studiul introductiv, denumit ultrapompos "Univers de întrebări", semnat de... Traian T. Coșovei. De ce Traian T. Coșovei recomandă o carte atât de proastă, noi nu am priceput și, probabil, nici nu vom pricepe vreodată. Dar de ce să ne mai batem capul?! Mai bine să ne băgăm puțin nasul prin scormelile liricoide ale doamnei Floare etc. "Povara zilei călare pe-o furnică/ un cocoș sălbatic pe-o pisică tunsă broșă/ un șarpe de metal călare pe un cal de apă/ un car ceresc pe artificiile unui popa bos..." Am citat câteva... **Paradoxuri călărind idei**. Având în vedere că acestea sunt anunțate ca fiind pamflete, probabil madam Floare etc. se așteaptă să audă un behăit colectiv. Pardon, un hohot colectiv. O vom dezamăgi. Nouă ne cam vine să plângem, gândindu-ne că tot apar astfel de cărțușile. Madam Floare etc. amestecă toate arcanele posibile. Face interviuri cu... Nirvana (așa, faceți-vă cruce, și noi ne-am făcut), scrie "haikuuri - pilule pentru afecțiunea veșniciei" (iaca unul: "Parola care deschide indiscutabil/

Pamflete. Cică...

Poarta Eternității", scrie dedicații. Ia să vedeți dumneavoastră ce scrie madam Floare etc. pentru Mihai Eminescu: "Bună seara, confrate Eminescu (confrate? Doamne Sfinte, confrate de ce?! - ne cerem scuze, nu ne-am putut abține - n.red.)/ Te-aș ruga să-mi spui o poveste/ Despre tot ce-a fost și nu mai este/ Valoros între CARPAȚI și ECU.// Între licurici ludici m-am rătăcit/ (s-a-ntunecat devreme pe la noi)/ Acum mi-e teamă și de un broscoi (vai, sărmană madam Floare... - ne cerem încă o dată scuze, nu se va mai întâmpla - n.red.)/ Drumuri cu riscuri împânzite...// Dar să știi codrii sunt neschimbați./ Freamătă «bogați» în vertical/ Și lacul tău mângâie senzual/ Mâțișori de sălcii spânzurați" (**Privind spre cer. Lui Mihai Eminescu**). Nu știm de ce, dar credem că Eminescu s-ar fi simțit cam jignit la auzul acestor versuri. Oricum, nu acesta reprezintă minunăția volumului. Proba de măiestrie întrale versurilor scâlciate o dă prin **8 Martie**. Ia citiți domniile voastre și cruciți-vă încă o dată: "LA MULȚI ANI!/ Grației feminine, grijilor

în veghe maternală./ mamei Codruța, mătușilor Câmpii și Livezi/ La mulți ani doinetelor izvoare, râuri, fluvii./ esențialități cântate romanțat în inima miezului de noapte./ La mulți ani verișoarelor stele, multitudini de flori./ predestinatelor ploii, legănatei ninsori a mielușelor/ peste setea ierbii descântată de suflarea Nirvanei./ La mulți ani fetelor morgane, materializate în iubiri./ La mulți ani amicelor din viață și din închipuirii...// **LA MULȚI ANI MADONA MARIA**." Sinistru, nu-i așa?! În final, însă, să vedem cum apare madam Floare etc. în viziunea lui Traian T. Coșovei: "S-a considerat întotdeauna că poetul este o conștiință care, cu mijloacele metaforei sau ale pamfletului (Eminescu, Caragiale), ia atitudine, este, cu alte cuvinte, un seismograf al vieții sociale pe care o parcurge. **FLOARE MIHALI PETROV** este o astfel de conștiință neliniștită care-și pune întrebări și încearcă să găsească răspunsuri...". De ce domnule Traian T. Coșovei, de ce?

Corina Sandu

Alegeri la APLER

Asociația publicațiilor literare și a editurilor din România și-a ales, la Câmpina, la Casa de Cultură a Tineretului, noua structură de conducere. Aceasta nu se deosebește prea mult de cea veche. Iată noua formulă: Ion Tomescu (președinte executiv): Dan

Alexandru Condeescu și Cassian Maria Spiridon (vicepreședinți): Gabriel Chifu, Adrian Alui Gheorghe, George Vulturescu, Ioan Tepelea, Gellu Dorian, Ovidiu Dunăreanu, Nicolae Breban, Marius Tupan, Ion Vădan (membri).

Premiile APLER

Pentru anul 2001, au primit premiul următoarele reviste: Antiteze (Piatra Neamț), Poezia (Iași) și Aurora (Oradea). Celelalte, care

nu au câștigat, vor beneficia în anii viitori: nici una, înscrisă pe listă, nu va scăpa de plăcuta povară.

Numărul a fost ilustrat cu reproduceri după lucrările lui Lucian Rangu

citatie surescitatie

„Să deșănțăm povestea lui Mitiță, protagonistul romanului, dintr-o perspectivă sociologică, ignorând canoanele estetizante, și să ne racordăm la cinstita și dulce noastră actualitate, ca să vedem cu ce zestre vine un tânăr, din predemocrație în postcomunism.“

„Și mai există și clasică iubită trădătoare, cu moravuri și gusturi dubioase, dar eternul feminin influențabil și păcătos, îmbină drama unei fete în căutarea unui loc de muncă, întrucât aureola unei corvoade oficiale conferă respectabilitate și siguranță“.

„Mai apar și niște țărani hibridi, captivați de salariul dat la date fixe de misteriosul stat, și ademeniți ciclic în mrejele sapei tradiționale și ale nunților cu lăutari, sparte cu bătăi și cu scandal, de se strică planul de afaceri al darului de nuntă. Personajul colectiv de atmosferă este surpsins îndeosebi prin gări și trenuri, unde pute triumfal a dejecție umană.“

„Mitiță percepe acum din mers și dimensiunea lugubră a condiției omenești. Moartea strivește și terciuiește ca fapt divers, simplu, implacabil, nemelodramatic. Tânărul își pune inteligența și abilitatea în mișcare, cu maximă voință și instinct de conservare. El răzbește prin dimensiunea fetidă și tentaculară a sistemului demențial, reușește să rămâne cât se poate de normal.“

„De canoanele estetizante ocupă-se profesioniștii, în verdict și evaluări subtile, eu bag de seamă dinamismul și franchețea povestirii, pledoaria inteligentă pentru voință de normalitate, într-o lume vâscoasă și terifiantă, istoric pasageră.../ din carte răsar și cresc în cete proștii lui Moromete, care de care mai băfoș și mai țâfnos, mai racordat la vremurile noi. Vai de capul lor de adaptați, cu tabieturile lor cu tot!“

„El își cenzurează draconic emoția, de unde și iluzia unui demers în stil de reportaj. Gheorghe Neagu nu are fascinația abjecției ca normativ estetic, de unde și singularitatea sa ca autor, și penitența ineditului roman, **Arme și lopeți**“.

(Virginia Paraschiv - „Oglinda Literară“)

marian popa

Marius Tupan: Domnule Marian Popa, în Dicționarul de literatură română contemporană dați următoarea relație despre dumneavoastră: „Fiul unei spălătorese“. Era de bon ton în epoca totalitară să vă afirmați o descendență proletară sau, pur și simplu, ați vrut să vă derutați contemporanii?

Marian Popa: Motivația mea a fost mai complicată. Să zicem mai întâi că aparține unui anume cinism, care-mi provoacă mie plăcere, mie, adică unuia care nu-i masochist. În epoca totalitară deghizată proletar, originea mea era extrem de importantă pentru dosarul social. Originea socială prezenta atunci trei criterii decisive: situația ca proprietar de bunuri materiale, opțiuni politice exercitate înainte și imediat după 23.08.1944 și calitatea profesională. A fi moșier, bancher, ofițer de carieră sau chiabur constituia o calitate politică, uneori situabilă în relație determinantă și agravantă cu una politică sau profesională de tip tehnic. Era ideal să ai părinți, frați, unchi și bunici muncitori, dar nu mergea chiar așa, cu exhibări pe orice segmente ale nomenclaturii de profesioniști! La literatura timpului: e plină de muncitori, dar nu de spălătorese! Găsești strungari, frezori, sudori, cazangii, sondori, oțelari, mineri, tractoriști, turnători. Spălătoreasă? Asta ține mai mult de slugărnice decât de proletarism, altfel amintind de un anume trecut negativ (1) când existau unii care nu-și spălau singuri chiloții, furourile și ciorapii și (2) când unii aveau perversul obicei de a se spăla. Dar o spălătoreasă după al doilea Război Mondial și, mai ales, în democrația populară din România aflată pe calea înaintării spre socialism? În numeroasele discuții lungi precedând tipărirea **Dicționarului**, am reușit cu oarecare greutate să-mi păstrez această sintagmă biografică, dar abia după ce-am dat câteva informații în plus, ca argumente. (1) Mama nu fusese totdeauna spălătoreasă, ci croitorească la una din marile case de modă din București, undeva pe strada 11 Iunie, la poalele Patriarhiei și Parlamentului, după care activase un pic în domeniu în dependențele Casei Regale de la Cotroceni, unde locuiește acum Ion Iliescu. Acolo lucrau alte două surori ale mamei. În fine, a trecut la Gospodăria de Partid a CC al PMR/PCR, spălând adică la sediul UAD din strada Ankara sau la domiciliile unor tovarăși din Comitetul Central, numiți Gheorghe Gheorghiu-Dej, Gheorghe Apostol, Petru Groza, Ștefan Voitec, Ion Gheorghe Maurer, Emil Bodnăraș, Alexandru Moghioroș, Nicolae Ceaușescu & eiusdem. Nu se ocupa chiar de toate rufele murdare ale familiilor evocate: era o excepțională lingereasă și călca incomparabil cămăși. Cu alte cuvinte, gulerele perfecte ale cămășilor tovarășilor purtați pe pancarte în anii '50, la manifestațiile din 1 Mai, 23 August și 7 Noiembrie, trebuiau retușate de fotografiile oficiale din cauza tehnicilor lor învechite și nu din cauza mamei! Oricine și-ar fi dat seama de asta, dacă ar fi confruntat realitatea vestimentară a tovarășilor respectivi din tribuna oficială. (2) Numind profesia momentană a mamei am putut supralicita cu oarecare folos, în scopul îmbogățirii informaționale a **Dicționarului**. Puteam, adică, furniza mai multe informații fie și mai puțin brutale despre alții, fără a fi acuzat că o fac din răutate sau extravaganță. Încă se puneau atunci accent

„Alexandru Piru m-a taxat deja de la prima ediție drept delator“

pe prezervarea membrilor Uniunii Scriitorilor de „atacuri la persoană“. Sigur, asta nu m-a scăpat de acuzații specifice. Alexandru Piru m-a taxat deja de la prima ediție drept delator. În fine, (3) am introdus argumentul importanței unor asemenea informații pentru analiza sociologică a literaturii noi, socialiste, de care tocmai începuse în acea vreme să se ocupe reabilitatul Traian Herseni. Amabilul Herseni mi-a dat sugestii în acest sens, demonstrându-mi că un sociolog poate uza și de metodele detectivului, exploatănd cele mai mărunte detalii pentru a scoate o idee despre un om sau o concluzie despre o epocă. Marele editor entuziast Petre Ghelmez mi-a înțeles raționamentele, le-a acceptat și m-a apărat în fața instanțelor politice și cenzoriale. Care n-au renunțat, totuși, la unele limite. De exemplu, chiar dacă mi s-a permis să introduc anumiți scriitori ca scriitori, nu i-am putut introduce și ca fii de popi sau popi decât în numărul decis de forurile respective.

M.T.: Despre tată nu oferiți nici un amănunt. V-a abandonat prea devreme, l-ați urit pentru vreun gest necugetat sau nu știți încă cine e?

M.P.: M-aș putea numi, cu generozitate în interpretare, un copil din categoria lui Iisus: care-și cunoaște cu precizie mama, dar mai mult din auzite tatăl. De altfel, numele mamei - cum putea fi altfel? - este Maria. Nume de familie, pentru o familie cu cinci copii: Rapolti. Genitivul unui cuvânt german cu prea multe sensuri și nici unul util pentru a mă explica. La trei străzi de actuala mea locuință din Köln se ală Rappoltstein - KDSStV. În anumite cazuri deci, mama contează. Adică, în toate cazurile, până vor reîncepe să nască și bărbații. Mama este decisivă pentru evrei, ca și

Desigur, mi-ar fi plăcut să fiu fiul ambilor, chiar dacă ambii au fost mari criminali. Dar dacă ar fi să aleg, l-aș alege pe Rege. Nu pentru a-mi înmulți numărul fraților, Doamne ferește! Dar pentru că mă gândesc cu admirație la dimensiunile majestuoase ale penisului Majestății Sale.

Desigur, tatăl meu a existat. Se numea Mircea Popa și avea un frate, Vultur Popa. Venea din Botoșani. Botoșani, Calea Națională, nu mai știu cât. Un tip barosan, fizic vorbind. Plutonier-major în Legiunea de Jandarmi, specializat ca desenator cartograf. Nu știu cât de corecte erau hărțile și planurile desenate de el, dar nu ignor că desena foarte bine după natură și cioplea frumos în lemn și os. N-a luat-o pe mama de bunăvoie, ci din cauza deontologiei jandarmerești și a friicii de Curtea Regală. Apoi a părăsit-o, pe când aveam vreo trei ani. Tocmai mă pusese mama să trag un loz din categoria Loteriei Stănoiu și ieșiseră o sută de mii! O sumă, nu glumă, am aflat mai târziu. Luați de tatăl meu. O poveste deloc *fair*, pentru care nu se poate da vina nici pe faptul că începuse războiul. Se născuse și fratele meu: ne-a urcat într-un camion cu tot calabalicul și ne-a dus de strada J, care da în strada L, de la capătul traveiilor din Rahova, în comuna Radovanu, Bărăgan curat, afirmând că fusese detașat acolo cu serviciul. A doua zi dis-de-diminează - Aurora, cu degetele ei trandafirii, nu? - a plecat definitiv și ne-a lăsat acolo. M-a luat cu el, din septembrie 1944 până în martie 1945, la Rădăuți, unde trăia cu o amantă; când iobovnica a pus piciorul în pragul propriei ei case, spărgând și aparatul de radio într-o fereastră, m-a trimis înapoi cu trenul, cu un soldat fără picioare, dar cu o jalbă la un ministru. Cu această ocazie m-am umplut de

avocatul diavolului

pentru cei care vor să li se recunoască astăzi o descendență etnică în Germania. Eventual, aș putea angaja și codul napoleonian.

M.T.: Să credem că sunteți un copil din flori, ca și George Călinescu, sau v-a plăcut să vă distrați chiar cu propria dumneavoastră biografie?

M.P.: Că sunt din flori, din bălării, din boschete, de pe miriști, de pe lunci, pajști de stâni regale sau de pe peluze de partid, îmi este indiferent. N-am nimic de câștigat. Dacă mi-ar ajuta la ceva, așa spune că mă trag direct din Adam și Eva, că mama a fost dacă și tatăl roman, că dânsa a venit din Occident și el din Orient pentru a ilustra o unitate ilustrativă pentru idealurile Ligii Națiunilor Unite în anii '30. Eu îmi spun doar atât: bine că sunt. Prin forța împrejurărilor, unicul lucru important este că n-am avut tată. Astfel că nu pot fi parafat, cu *Like father, like son*. Cu alte cuvinte: n-am avut stăpân. Mi-am devenit propriul tată, căruia mă pot adresa: ce mai faci, bătrâne?

M.T.: V-ar fi plăcut să fiți fiul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej? Pe malurile Dâmboviței circula și o asemenea legendă. Alta vă dă ca sigur odrasla lui Carol al II-lea.

M.P.: Pe Dej l-am văzut prima dată pe stradă. Ca și alții. Prin 1950-1952 se plimbeau pe bulevardele principale ale Bucureștilor, de obicei în grupuri, ca mai toți oamenii normali. Când l-a văzut prima dată mama, nu știu. Cum deja am precizat, mama a lucrat și la Dej. L-a văzut chiar și mort, în subsolul vilei, întins pe-o masă, despre care-și amintea, nu știu de ce, că avea o suprafață metalică, tip inox. Mi-a povestit multe lucruri și despre el. Și Carol al II-lea era tangibil. Știe asta multă lume. Se plimba la Peleş, pe lângă „Urlătoare“, și i se putea răspunde la bună ziua.

păduchi, dar am și învățat de la însoțitor cum se omoară în unghii lindinele, adică ouăle de păduchi, ca să trosnească frumos. Vorbeam deja moldovenește: spuneam bortă, casă, curec barabule și așa mai departe. Decenii întregi du, aceea n-am mai știut nimic de el. Până în 1976, când primise o scrisoare din același oraș. Că dragii mei fii, că vreau să vin la voi, că trimiteți suma de, pentru niște datorii de onoare, că vă anunț când să mă așteptați în Gara de Nord. Auzise că ieșise ceva-ceva din fie-su mai mare și socotea că... Am introdus și eu o pagină format A5 în mașina de scris și am compus următoarea scrisoare de răspuns: „Dragul nostru tată! Mortul de la groapă nu se mai întoarce. Du-te-n pizda mății. Dragii tăi fii.“

M.T.: Experiențele din copilărie determină, adesea, traseele viitoare ale anumitor oameni. Sunteți unul dintre aceia?

M.P.: Cine nu-i determinat de primii cinci ani ai vieții? Dar în ce constă „determinarea“ mea nu mi este clar nici acum. Există ceva în viață care ține se dă, ceva care ține se arată, dar nu ține se dă, ceva care nu ține se arată, dar ține se spune că există și nu ține se dă, ceva care-ți iei și ceva care nu reușești să-ți asumi. Ce știu cu precizie este că am avut o structură somatică sau, să zicem, neuro-vegetativă, a dracului de solidă. Desigur, deteriorată cu timpul, mai ales din cauza dificultăților existenței mizere de la început. Ceva reumatism, nu? Ceva tensiune oculară și arterială. Primii pantaloni despre care am conștiința că sunt ai mei, nu de

(continuare în pagina 21)